

YASAK

ODTÜ ÖĞRENCİ TEMSİLCİLER KONSEYİ
SANAT - KÜLTÜR TOPLULUĞU

HAZİRAN - 79 SAYI: 1
ÜÇ AYLIK DERGİ

YAŞASIN ÖZERK ve DEMOKRATİK
ÜNİVERSİTE MÜCADELEMİZ

İÇİNDEKİLER

KALİTE MATBAASI
30 23 95 ANKARA

Başlarken,

Sanat ve Kültür Topluluğu olarak, ODTÜ'deki sanat ve kültür ürünlerini kitlelere iletmek amacı ile bu dergiyi çıkarmaya karar verdik.

Tüm sınıflı toplumlarda birisi egemen sınıfların, diğeri ezilen sınıfların olmak üzere iki ayrı kültür vardır. Devrimciler hayatın her alanında olduğu gibi kültür alanında da burjuvazinin yoz kültürüne karşı emekçilerin devrimci kültürünü savunurlar.

Burjuvalar, kültür ve sanatı emekçi halkı sömürme ve uyutma aracı olarak kullanırken, devrimciler kölelikten kurtulmanın aracı olarak kullanırlar.

Bu dergi devrimcilerin sanat ve kültürü küçümsediklerini söyleyen toplumcu maskeli küçük burjuva sanatçılarına iyi bir yanıt olacaktır sanıyoruz.

Sanat ve kültürü tekellerinde tutan bu kişiler, devrimci sanat ve kültürün gelişmesinin önünde birer engeldirler. Biz, bu dergiyi de bu engeli aşmanın bir adımı olarak görüyoruz. Bu nedenle bu kişilerin teşhirine ve amatörlerin ürünlerine öncelik tanıyacağız.

Şu unutulmamalıdır ki; bu dergi zorlu mücadeleler sonucu elde ettiğimiz «ÖTK» örgütlülüğünün bir göstergesidir. Tüm ODTÜ kitlesinin «ÖTK»'ya sahip çıkmada gösterdiği duyarlılığı bu dergiye de göstereceklerine kuşkumuz yok. Dergimizin başarısı, özerk ve demokratik üniversite mücadelemizin başarıya ulaşmasında önemli bir adım olacaktır.

DEVRİMCİ SELAMLAR

SABAHATTİN ALİ'NİN YAŞAMI ve SANATI

Bundan otuzbir yıl önce öldürülen Sabahattin Ali otuzbir yıl sonra; örnek alacağımız, başvuracağımız bir yazar olarak yine karşımızda. Genç yaşta katledilmesine rağmen, ülkemizde onun roman ve öykülerindeki incelikler aşılamamıştır.

Gerçekte S. Ali.nin yaşamı ve sanatı ayrı ayrı şeyler değildir. Onun yaşamı sanatının tam kendisidir. Çünkü o, yapıtlarını yazmadan önce yaşardı. Yazacağı konuları çevresinde bulunan herkese anlatır, tartışır, onların önerilerini alır ve bu işlemlerden sonra yapıtına gerçek şeklini verirdi. S. Ali, yaşadığı zor koşullarda sanatı halkın yararına kullanmış, tek parti despotluğuna, ve kitle içinde örgütlenmeye yönelen faşist ideolojiye karşı Marko Paşa'da ve yapıtlarında amansızca mücadele etmiştir.

S. Ali'nin yapıtlarını daha iyi anlayabilmek için kuşkusuz onun sanat hakkındaki görüşlerini de bilmemiz gerekir. Şöyle der; «Benim kanaatimce sanat insana insanı, yaşamı ve bunların anlamını öğretmekle sorumludur. Ancak bu takdirde, geniş bir kitlede daha çok insani olmak, daha iyi bir yaşama ulaşmak arzuları belirir. «Sabahattin Ali'nin bütün yapıtlarında bu çabayı görürüz. Bu çaba ile çürüyen yok olan aileleri, sevgileri sergilemiş, emekcilerin yaşam ve mücadelelerini katı bir gerçekcilikle gözlerimizin önüne sermiştir. Aynı çabayla geleceğe olan umut ve güvenini belirtmiştir. Sırça Köşk'te Sabahattin Ali'yi incelerken burjuva yenilikciğini ile eleştirel ve toplumcu gerçekciliği karıştırmamalıyız. Fakat böyle bir betimleme soyut kalacaktır. Çünkü eleştirel gerçekci yazar toplumculuğu ancak dışarıdan betimleyecektir. Oysa toplumcu gerçekci perspektif, toplumculuğu kurma yolundaki güçleri içerden betimlemektir. Toplumcu gerçekliğin belirgin özelliği de yeni bir toplum düzenini kurmak için gerekli olan insan niteliklerini bulup çıkarma amacını gütmesidir.

Bu noktada Sabahattin Ali'yi eleştirel gerçekci bir yazar olarak tanımlıyoruz. Ama onun eleştirel gerçekciliği toplumsal gerçekciliğin habercisidir.

Sabahattin Ali'nin toplumsal gerçekciliğe ulaşamamış olmasını, bir noktada genç yaşta ölmesine bağlayabiliriz.

Sabahattin Ali'nin yapıtlarında insan ilişkilerinin anlatımı, kişilerinin seçimi, kişinin içsel dünyasının yansıtılması klasiklere yaraşır düzeydedir. Olaylar arasında ilişkilerin kurulmasında rastlantılara çok yer vermesi, olayların birbirleriyle ilişkilerinde, görünen bir yapaylık olması, onun romanının bazı zayıf yanlarıdır. Fakat romanlardaki konu bütünlüğü ve psikolojik çözümlemeler öylesine ustacadır ki; bize eksiklikleri unutturur.

S. Ali'nin roman ve öykülerinin yanında, birde şiirleri vardır. Şiirlerinde halk söyleyişlerini ve tekniklerini başarılı bir şekilde kullanmış özellikle hapishane yıllarında halk türkülerinden esinlenen şiirler yazmıştır. Fakat S. Ali'yi usta yapan ne şiirleri ne de ara ara çıkan siyasi yazıları değil, öyküleridir. Öykülerinde kurduğu dünya yaşanan nesnel dünyanın kendisidir. Nesnel gerçeklikten kopuk değildir. Fakat öykülerde ele alınan gerçeklik, nesnel gerçekliğin özünü kapsayıcı nitelikte değildir. Bu yüzden temel ve belirleyici olanı yakalamak ve yansıtmakta başarısızdır.

S. Ali'nin yaşamının son yılları özellikle yanlış anlaşılır. Çünkü bürokratlarla, burjuvalarla ilişki içindedir. Onların arasında yaşamaktadır.

Oysa bu durum teslimiyet değil, onun yazdığını yaşamasının doğal sonucudur. S. Ali, kendisine yöneltilen eleştirileri şöyle yanıtlar. «Siz öyle sanın. Ben onları dut gibi silkiyorum.» Gerçektende onlarla yaşadığı her ay faşist örgütlenme çalışmalarını ruhsal durumlarını gözlemiştir. «Kürk Mantolu Madonna», «İçimizdeki Şeytan» böyle çalışmaların ürünüdür.

S. Ali üzerine sınırlı bilgilerimizle söylediğimiz bu sözler onun daha eleştirel bir gözle okurlar ve eleştirmenlerce yeniden ele alınmasını sağlarsa Devrimci Edebiyat elbette çok şey kazanacaktır.

Edebiyat Kulübü

KEMAL TAHİR İÇİN

Kemal Tahir'in ölümünün üzerinden 6 yıl geçti. Toplumun çalkantıdan çalkantıya düştüğü önemli 6 yıl. Yaşasaydı kuşkusuz «İnsan»ı amaçlayan yapıtlar vermeyi sürdürecek, her kitabı yeni sorulara yolaçacaktı. Yine de ardında bıraktığı romanlar toplamı henüz karşılığını bulmamış birçok soruyla doludur.

Nedir Kemal Tahir'i bu denli önemli ve etkili kılan? Kuşkusuz o, kavram kargaşası içine bir de «Kemal Tahir Düşüncesi» bırakmamıştır. Sadece Tarihe doğru bakmayı, gerçekliği her bağlamda yeniden ele alıp yorumlamayı, derinliğine araştırmaların kaynağını sunmuştur topluma. Bu sonsuz ve yoğun bir kaynaktır. İçinde toplumların gelişim dinamiğini, toplumlara yön veren kişilerin tarih içindeki yerlerine doğru oturtulmasını, Anadolu insanının ne denli büyük bir güç olduğunu barındırır bu kaynak.

Toplumumuzun, Osmanlı İmparatorluğuyla süren tarihini romanlaştırmıştır, yayınlandığı yıllarda çeşitli eleştirilere yolaçan «Devlet Ana» adlı romanında Osmanlı İmparatorluğunu, Batılı feodal devletlerden ayıran temel özellikler işlenmektedir. Daha sonra İttihat ve Terakki, Cumhuriyet'in ilk yılları gibi bugün geniş kitlelerce bilinmeyen dönemleri «Yorgun Savaşçı», «Esir Şehrin İnsanları», «Yol Ayrımı», ve «Kurt Kanunu» adlı romanlarında işlemiştir. (Ayrıca tek öykü kitabı olan «Göl İnsanları»nda köylüye ilk kez gerçekçi, insani derinliğini de unutmadan bakmayı becerebilmiştir.)

Bizim eleştiri yöntemimiz varolan herşeyin kıyasıya eleştirilmesidir. Kemal Tahir, diyalektik yöntemiyle bunu başarmaya çalışmıştır. Kültürsüz «aydın»lar gibi, büyük sözler söyleyip «ahkam» kesmemiştir o. Yorucu bir inceleme çabasıyla insanımıza, tarihine, toplumuna eğilmiş, bu kaynakta pekçok işlenecek konu bulmuş, bunların en temellilerini yazmaya çalışmıştır. Onun bir eleştirisi de Batıcı ideoloji'ye karşıdır. Bir düşünce adamı olmanın sorumluluğuyla, inanmadığı «gerçek»lere boyun eğmemiş, tüm bir kültür topluluğunu da karşısına alma pahası-

na, araştırmalarından çıkardığı sonuçlarla, toplumun gerçek ve doğru bir günlüğünü yazmaya başlamıştır.

Bu görev Kemal Tahir'in miydi? Artık çağımızda «yazar» sözcüğünün taşıdığı anlamı düşünürsek, evet. «Ümmi» yazar-çizer takımına karşı Kemal Tahir, bu işin yazıp-çizmekten öte yükümlülükleri olduğunu, felsefe, iktisat, toplumbilim, psikoloji, estetik, tarih bilmenin bu eylemin ilk koşullarından olacağını göstermiştir. Toplum içindeki ilişki ve çelişkilerin doğru ele alınıp yorumlanması için, önce bunların iyice çözümlenmesini, bunu sağlamak içinde, o toplumun geçmişini bilmek gerektiğini getirmiştir.

Kemal Tahir'in en ağır eleştirilerle karşıkarşıya kalması, o'nun dogmalara karşı çıkışındandır. Yıllar yılı «İlerici öğretmen - Fedoal ağa - Gerici imam» üçlemesiyle «Köylülüğün sorunları»nı bu dar bağlamda gören «ölümsüz kahramanlar»ı edebiyatımızın vazgeçilmez tipleri olarak «Şematize» eden yazarlar, bilgisizliklerinin açığa vurulmasından rahatsız olacaklardı.

Kemal Tahir ne temelsiz bir «insan» düşmanlığını inceledi yapıtlarında, ne de «hoşgörülü» davranıp «Batının Hümanizm»inde olduğu gibi «bütün insanları» sevdi. O, tüm insanları toptan sevmenin dürüst bir anlayışın ürünü olmayacağını seziyordu. «Bütün insanları sevmek demek, yoksul insanların, mazlum halkların payından namussuzları, kalleşleri, fırsatçıları, sömürücüleri de sevmek demektir ki...» bu da O'nun için bağışlanmaz bir yanılgıdır.

Kemal Tahir'in yazdıklarının, söylediklerinin tümü de haklı ve doğru muydu? Buna şimdilik karşılık yok. İşte o, bu tartışmayı bıraktı bize. Aydınların uyuşukluktan kurtulması, hazır bilgilerle yetinmemesi, insanının ve toplumunun yarınını kurmak için, düne, tarihine yaklaşmak gerektiğini düşündü. Bu toplumumuz ve aydınlarımız için «Bilgi üretimi»ni gündeme getirdi.

Kemal Tahir artık yaşamıyor. Oysa zihnini sürekli uğraştıran soruların pekçoğu hâlâ bir yanıt bekliyor. İşte Kemal Tahir, ilerici, toplumcu yazarlara, tarihçilere, toplumbilimcilere, iktisatçılara, felsefecilere, yani tüm aydınlara bu görevi bıraktı. Bu görevi yüklenmek demek, sorunlara bir ucundan yüzeysel gözatışları bırakıp, derinliğine irdelemek, halkımıza olan borcumuzu ödemeye başlamak demektir.

Edebiyat Kulübü

YÜREĞİMDEKİ ŞEHİRLER

3.4.1979
Ankara

Binlerce şehir var yüreğimde
sevgiyi yitirmiş insanlara benziyor her biri
Süngü gibi soğuk yüzleriyle
insanlar yaşarki
yasak konuşmaları
    yasak
      el
        ele tutuşmaları
Bulutlar göç etmiş
    rüzgârlarsa esmez olmuş
        türkü söylemeyecek ağaçlar artık

Yürüyorum caddelerde
yaralar açılıyor gözlerimde
duymuyorum oysa hiç birini
acılara kapalıyım artık
    yalnızlıklara düşman
ve öylesine hasretim ki özgür bulutlara
çiçeklerin kalabalık öpüşünü taşıyorum
                                        yumruklarımda

Binlerce şehir var yüreğimde
her birinde on'larca çiçek
ve damarlarımda birer anıt
yüreğimdeki kanı taşıyacaklar
                    çok uzaklara

Başımda sonsuz sevdalar dolaşıyor
yüreğimde onların sevdalı hüznü
Dalga dalga öfke yükseliyor göğe
damıtacak sanki
    tüm acılarda özlemi

Hürol TAŞDELEN
Edebiyat Kulübü

MİZAH AĞALARINA DAİR

(ya da Fırt, Mikrop, Gırgır vb. nin yaydığı mizah anlayışı.)

«Hunharca güldüren hain dergi», «Milli mizah dergisi», «Adam olacak çocuk gırgır okumasından bellidir.», «Geçim derdini, can sıkıntısını, karı-koca kavgasını, şipşak keser, her derde devadır.» Evet, bunlar bugün ortalıkta mizah dergisi diye dolaşan bazı paçavraların kendi kendilerini reklamı. Bunların etkilerinin yaygınlığı ve ortaya koydukları yoz anlayış, bu gibileri için ciddi bir çalışmayı, bir teşhiri zorunlu kılıyor.

Bunlar ne yapıyorlar? Amaçları nedir? Bu yayılmaya çalışan mizah anlayışı Emperyalist ve gerici ideolojinin tüm çarpıklığını, çöküşünü ve yozlaşmasını dikkatli gözler önüne sermektedir. Amaç açık, ister açıkca Faşizmin adını kullansın, ister «ilerici» maskesi takınsın amaç bu yozluğu, bu karşı-devrimci propagandayı halk üzerinde hakim kılmak, halkın mücadelesini saptırmak ve boğmaktır.

Bakın, Oğuz Aral aylık bir dergideki açık oturumda neler diyor: «Karikatür ve halk ilişkileri en aza indirilmiş durumda. Karikatürün alıcısı, karikatür okuyucusu nispeten yozlaştırılmış, yokedilmiş durumda...», «Karikatür mahiyet değişikliği gösterdi, yani bir sınıfın kavga aracı haline geldi. Karikatüristlerde olan bu bilinçlenme gazete patronlarında ad oldu. Bu bilinçlenme onlarda teknik ilerleme, güzel kadın resimleri basmak şeklinde oldu. Karikatüre ilgiyi azalttılar..», «Karikatürü bir devrim amacı, bir kavga aracı olarak görüyorsak, bunun da halk tarafından rahatça anlaşılır olması gerekir...»

Mikrop ise «ilericilik de» ondan aşağı değil: «Parababaları, çalışan halka filmleriyle, kitaplarıyla, büyük tirajlı basımıyla sürekli kendi işine gelen bir ahlak anlayışını yayar dururlar. Bizim kafamızda kendiliğinden oluşmuş gibi görünen 'ayıp', 'kötü', 'iyi', 'ahlaklı insan' gibi kavramlar, bize parababalarının kendi çıkarlarına uygun olduğu için

zorla benimsetmiş oldukları kavramlardır.», «Ama siz de bilirsiniz ki zorbalığa, sömürüye, faşizme karşı olan karikatürler çizmek için yalnızca iyi niyetli, hırslı, ilerici olmak yeterli değil.», «Çalışan insanlardan, alınterinden, emekten yana olmak, sömürüye karşı çıkmak, her zaman yerleşik düzenle çeşitli sürtüşmeyi, çelişmeyi doğurur.»

«İlerici» örnekler çoğaltılabilir. Ancak bu kadarı yeterli sanırız. Bunların yaptıkları 'mizah'la söylediklerini karşılaştırırsak sırıtan ikiyüzlülüğü rahatça görebiliriz. Bu konuda çizdiklerini sergilemek bu teşhir çalışmasını amacına ulaştıracaktır sanıyoruz.

Bir başka açıdan yeni yetişmekte olan karikatürcüler için bunların oluşturdukları 'tekeller' büyük bir engel oluşturmaktadır. Birçok iyi niyetli karikatürcüyü etkilemekte, saptırmakta ve belli bir çember içinde çizmelerini sağlamaktadır. Bugün mizah ağası diyebileceğimiz, konumuz olan dergileri çıkaranlar kendi dışında çizenleri yaşatmamaya özen göstermektedir. Bildiğimiz gibi burjuvazi sanatı meta olarak görür ve onun ticaretini yapar. Mizah ağalarınında yaptıkları tam anlamıyla budur.

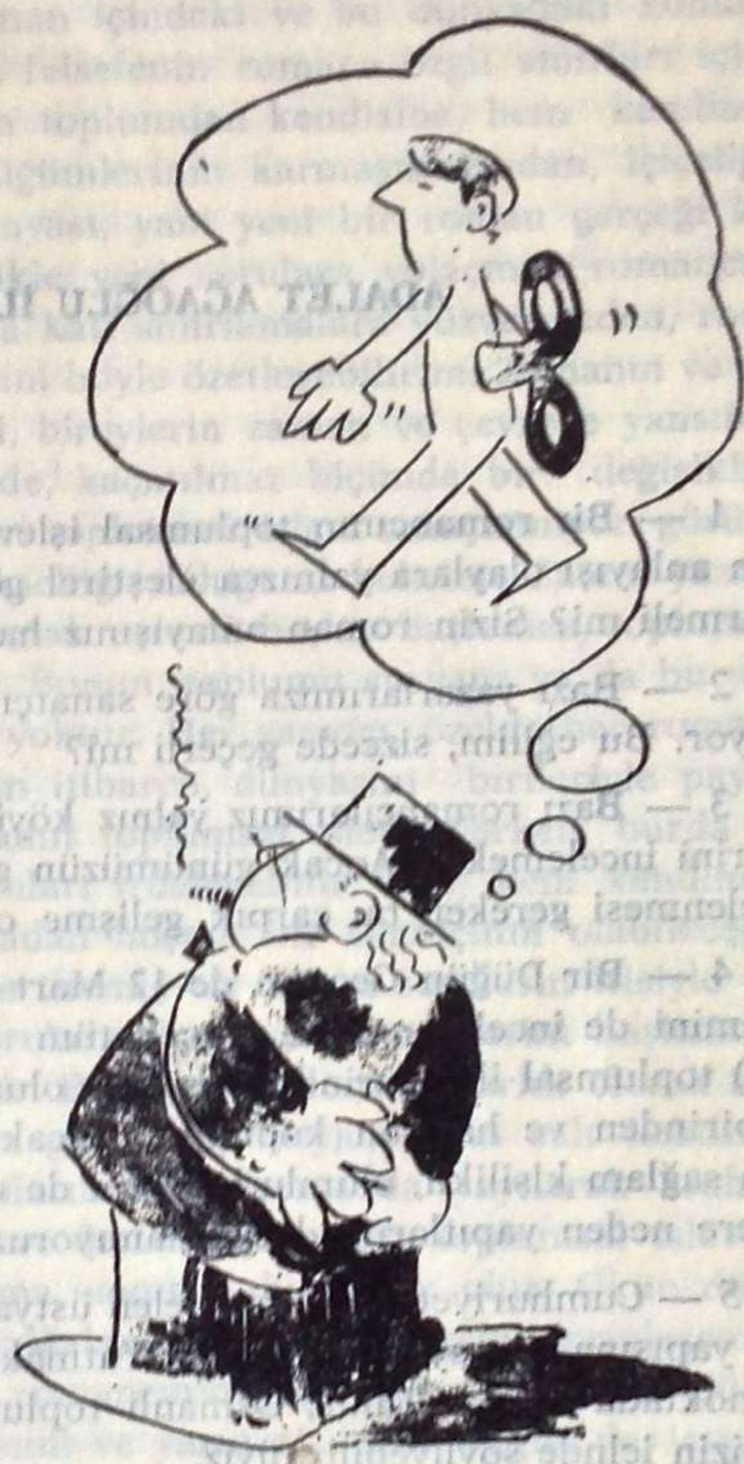
Biz, karikatürün işlevini kavramış kişiler olarak, doğru bir mizah anlayışını hayata geçireceğiz. Bu anlamda, bu teşhir çalışması eylemimizin ilk adımlarından biri olacaktır. Bu çalışma ağırlıklı olarak Çaylak, Çarşaf, Mikrop, Fırt, Gırgır dergilerine ve kafa yapılarına yöneliktir.

Karikatür Kulübü

ADALET AĞAOĞLU İLE SÖYLEŞİ

EDEBİYAT [illegible]

1 — Bir romancının toplumsal işlevi nedir? Bugün ki[illegible] ro- man anlayışı [illegible]laylara [illegible]umuzca eleştirel gözleme bakarak; y[illegible] çözüm getirmeli mi? Sizin roman anlayışınız hangisine uyuyor?

2 — Bazı yazarlarımıza göre sanatçı, ilk yapıtlarında kendini anlatıyor. Bu eğilim, sizcede geçerli mi?

3 — Bazı romancılarımız yalnız köyü ve kırsal kesimin insan ilişkilerini incelemekle [illegible] toplumumuzun gelişmesi kente yönelikle, [illegible] incelenmesi gereken [illegible] çarpık gelişme olmamalı mı?

4 — Bir Düğün Gecesi'nde 12 Mart dönemindeki aydın ve gençlik kesimini de incele[illegible] kişilerinizin (Tuncer ve Ümit gibi) toplumsal [illegible] olumsuzluklar taşıdığı gözleniyor. Birbirinden ve [illegible] kaç[illegible]k bu çürümüşlüğün karşısında olan sağlam kişilikli [illegible] de var olduğuna inanıyoruz. Böyle tiplere neden yapıtlarınızda [illegible]mıyorsunuz?

5 — Cumhuriyet[illegible] üstyapı değişiklikleri, o gün ki toplum yapısın[illegible] [illegible]atılmış» romanımızla ele alıyorsunuz. Bu noktadan [illegible] romanlı toplumuna hayranlık duyuyor. Bunu sizin içinde söyleyebilir miyiz.

Yanıtlar :

1. — Birey olarak insan ve toplumsal varlık olarak insan; bu ikisi içiçedir. Genelde sanatın, özelde romanın toplumsal işlevi, (doğrudan doğruya toplumsalı amaçlamamış bir romanın da toplumsal bir etkinliği olabileceğine inanırsak - ki ben inanıyorum -) ilkin sanatçının, burada romancının kendisini kavramasıyla başlar. Hem birey olarak, hem toplumsal varlık olarak kendini kavramasıyla. Sürekli denetlenmesi ve geliştirilmesi gereken bu kavrama çabası, yazarın arayışını, giderek dünyaya bakışını belirler. Romancı, bu bakıştan hareketle, içinde yaşa-

ADALET AĞAOĞLU İLE SÖYLEŞİ

EDEBİYAT KULÜBÜ

1 — Bir romancının toplumsal işlevi nedir?. Bugün ki çağdaş roman anlayışı olaylara yalnızca eleştirel gözleme bakmalı, yoksa çözüm getirmeli mi? Sizin roman anlayışınız hangisine uyuyor?

2 — Bazı yazarlarımıza göre sanatçı, ilk yapıtlarında kendisini anlatıyor. Bu eğilim, sizcede geçerli mi?

3 — Bazı romancılarımız yalnız köyü ve kırsal kesimin insan ilişkilerini incelemekte. Ancak günümüzün gelişmesi kente yöneliktir. Asıl incelenmesi gereken bu çarpık gelişme olmamalımıdır?

4 — Bir Düğün Gecesin de 12 Mart dönemindeki aydın ve gençlik kesimini de inceliyorsunuz. Ancak tüm kişlierinizin (Tuncer ve Ömer gibi) toplumsal ilişkilerinde britakım olumsuzluklar taşıdığı gözleniyor. Birbirinden ve halktan kopuklar. Ancak bu çürümüşlüğün karşısında olan sağlam kişilikli, olumlu kişilerin de var olduğuna inanıyoruz. Böyle tiplere neden yapıtlarınızda rastlamıyoruz?

5 — Cumhuriyetle birlikte gelen üstyapı değişiklikleri, o gün ki toplum yapısına uymayışını «Ölmeye Yatmak» romanınızda ele alıyorsunuz. Bu noktada Kemal Tahir, Osmanlı toplumuna hayranlık duyuyor. Bunu sizin içinde söyliyebilirmiyiz.

Yanıtlar :

1. — Birey olarak insan ve toplumsal varlık olarak insan; bu ikisi içiçedir. Genelde sanatın, özelde romanın toplumsal işlevi, (doğrudan doğruya toplumsalı amaçlamamış bir romanın da toplumsal bir etkinliği olabileceğine inanırsak - ki ben inanıyorum -) ilkin sanatçının, bur da romancının kendisini kavramasıyla başlar. Hem birey olarak, hem toplumsal varlık olarak kendini kavramasıyla. Sürekli denetlenmesi ve geliştirilmesi gereken bu kavrama çabası, yazarın arayışını, giderek dünyaya bakışını belirler. Romancı, bu bakıştan hareketle, içinde yaşa-

dığı dünyanın ve zamanın insanını kavramak ve kavratmak ister. Zaten onsuz kendini de pek kavrayamaz. Ben neyim? Kimim? Biz neyiz? Kimiz? Benim ve bizim şu zaman içindeki ve bu dünyadaki konumumuz ne? Bu sorular, bir çeşit, felsefenin romana özgü sınırları içinde dolanmasıdır. İşte, insanın hem toplumdan kendisine, hem kendinden topluma atılmış bağlarının, düğümlerinin karmaşıklığından, içiçeliğinden özümlenmiş bir roman dünyası, yani yeni bir roman gerçeği kurmak, kurulan bu yeni gerçeklikle yeni sorulara yolaçmak romancının toplumsal işlevini belirler. Fazla katı sınırlamalara yüzvermeden, romanın, romancının toplumsal işlevini böyle özetleyebilirim. Zamanın ve çevrenin bireylerde yansıması gibi, bireylerin zaman ve çevrede yansıması da, bu yansıların düştüğü yerde, kaçınılmaz biçimde bir değişikliğin doğmasına yol açar. Bu, hiçbir toplumsal işlevi amaçlamıyor görünen romanların bile böyle bir işlevselliği olduğunu belirler. Zaten, yazmak eylemi, hele yazdığını yayımlatmak eylemi başlar başlamaz, toplumsallık işlevi de başlamış demektir. Bunun, toplumu şu yana ya da bu yana çevirmeye çalışmakla bir ilgisi yoktur. Her sanatçı, özelde her romancı, yaratma eylemine geçtiği andan itibaren, dünyasını birileriyle paylaşmaya girişmiş demektir. Romanın toplumsal işlevi, derken, burda ancak artık bu paylaşmanın alanları irdelenebilir. Ben, hem kendinden, hem yaşadığı toplum ve dünyadan hoşnut bir sanatçının olabileceğine inanmam. İçten dışa, dıştan içe üremiş bir takım soruların itisiyle yazdığına göre romancı da, bu soruların kapı ve pencerelerini başkalarına da açık tutmak istiyor demektir. Birey ve toplumsal varlık olarak insanın iç çatışkılarından, yaşanan gün ve çevreyle, hatta salt kendisiyle uzlaşmazlığından doğmuş soruların başkalarına da yayılarak oralarda çoğalması, romanın herzaman ve önden açıkca bir toplumsal işlev görevi yüklendiğini göstermez ama, sonuçta bu böyle olur. Okur düzeyi o soruların ne denli çoğalıp çoğalamadığını, derinleşip derinleşemediğini belirleyen bir ölçüt iken, romancının çağı içindeki kendi düzeyi, yani öne sürdüğü soruların önemi ve yazınsal düzey çizgisi de, ister bireysellik açısından olsun ister toplumsal işlevsellik açısından, roman için en önemli ölçüttür. (Burada romancının bireye bakışını, bireysellik olgusunu ve kavramını, yine romancının bireyciliği ile karıştırmamak gerekir. Bireycilikte herşey kendinde başlayıp kendinde biter. Bireysellik ise, bireyi salt toplumsal bir varlık olarak kabul etmez, bireyin de toplumu etkilediğini, onun toplum karşısında varolduğunu kabul eder. Bunun altını önemle çizmek isterim.)

Dün olduğu gibi bu gün de, salt roman değil, hiçbir sanat çözüm önerisi getirmez. Getirmemelidir. Konusu insan olan romanın sınırları biliminki gibi katı ve kesin çizilmiş değildir. Çünkü insanın kendisi sınırlı değildir. İyi bir roman, bir tek çözüm önerisi değil, temele tek büyük

gerçeği, yani insanın, yani toplumun değişebilirliğini alarak bu bağlamda önüne açılan pek çok olasılıkları irdeleyen, okuruna pek çok soru sorduran romandır. Tek çözüm önerisi getiren roman, en başta insanı, onun değişebilirliğini, buna koşut olarak da içinde yaşadığı toplumun ve dünyanın da değişebilirliğini inkâr eden romandır. Bilinçlendirme romanı denilen romansa, tek çözüm önerisi getiren roman değil (üstelik siz öneri bile demiyorsunuz, tek çözüm diyorsunuz), insanlar, onların toplumsal konumları, durumları ve onların içsel yani psikolojik yanları üstüne okuru düşündüren, ona hiç sormadığı, sormaya alışık olmadığı soruları sorduran ve bunu da ne olursa olsun ilkin yazının (edebiyatın) kendine özgü verileriyle, değerleriyle yapan romandır. Benim roman anlayışım da; çözüm, önerme, bilinçlendirme, kurtarma vb.. gibi kavramlardan anladığım da budur: Herşeyden önce bir yazın (edebiyat) işi yaptığımızı unutmaksızın izleyicide hem içerik, hem yazınsal olarak küçük-büyük depremler yaratmak. Onu sarsmak, sallamak, tartıştırmak. Onu durağanlığından çıkarmak. Tek çözüm ve yazınsal olmayan bir yazın peşinde koşmaktan da çıkarmak onu. Romanın, kuramsal kitapların karşısında kendi varlık nedenini koruması, yani yaşamla bağını sıkı ve sıcak tutması gerekir. Yaşamsa çokboyutlu bir gerçektir. Onu dümdüz tek bir çizgide yakalamamız olanaksızdır. Ona, kendi niteliği gereği ve kendi bağlamı içinde bile tek bir çözüm getirmemiz olanaksızdır. Buna koşut olarak yeni bir roman gerçeği kurarken, yaşamın çokboyutluluğuna bizi götürecek yazınsal yöntemleri de arayıp bulmamız gerekir.

Çağdaş roman, bu gün dünden çok daha karmaşık bir yapı gösteren insan yaşamı ve insandan yeni sorular üretebilmek için, kendine yazınsal olarak da çokboyutlu bir anlatım alanı açabilen romandır. Her geçen gün herşeyden biraz daha haberli bugünün insanını yine aynı durumda yol alan bugünün okuruna, yaşanan çağa denk bir yoğunlukla, ayrıca da yazının eninde sonunda yeniden kurulmuş, yani yapıntısal bir çalışma olduğu gerçeğini de unutmadan geçirebilmenin mutlak yeni yolları olmalıdır. Dünün romanı insanın iç dünyasında gezinirken olaylarda yaslanmak zorundaydı. O olayları aktarmak zorundaydı. Büyük olayları, küçük olayları. Ama günümüzde böyle bir gereksinim yok bugünün olaylarını, dıştan görünür biçimiyle bize bol bol aktarıyor iletişim araçları. Biz artık, hergün biraz daha ağır ve yoğun biçimde günümüz insanı üstüne abanan herbirini biraz daha belli olayların kendisi yapan yeni insan gerçeğine, onun çağdaş duyarlığına aynı çağdaş duyargalarla eğilmek durumundayız. Benim çağdaş roman anlayışım işte böyle bir duyarlığa açık, yatkın bir anlayış, tek çözümlere, çözüm önerilerine değil. İçeriğiyle de, yazınsal metin olarak da çağdaş duyarlıklar alanlarını yoklamak tarafındayım.

2 — Doğru. Genellikle yazar en çok ilk yapıtlarında kendini anlatıyor görünür, öyle görülür. Gerçekte her yazar, yazdıklarında hep kendi yola çıkar, ama bu kendi yaşamından yola çıkıyor demek değildir. Yıllarca değindiğim gibi, kendini ve içinde yaşadığı dünyayı kavrayışından bir yola çıkmadır bu. İlk romanlarda otobiyografik öğeler bulunması, roman yazarı için bir birikimin en yakında duranından yola çıkılması anlamına gelebilir, böyle yorumlanabilir. Ama önemli olan, otobiyografik öğeleri, yine yukarda andığım 'roman gerçeği'ne dönüştürebilmektir roman sözkonusu olunca. Bir dizi olaylar zinciri içinde 'hayatını yazmak' elbette roman yazmak değildir. Bunun en iyisinden ya iyi bir anı kitabı, ya iyi bir röportaj kitabı çıkabilir. Bir romancının romanında 'hayatından parçalar' almak gibi bir malzemeyi kullanması, eğer o romancı bu malzemeyi romanın dokusu içinde özümleyebilmişse, artık kendini, kendi hayatını yazmak anlamına gelmez. Romanlarımızı inceleyenlerin bu ayrımı doğru yapabilmeleri; neyin salt oto biyoğrafi, neyin roman olduğunu doğru dürüst ayırabilmeleri gerekir. Hem ben size bir şey söyleyeyim mi, en kolaya yaslanan, salt otobiyografi olarak kendini yazan biri bile pek kendini yazamaz. Kendi üstüne bildiğini sandığı birşeyleri ya da olmak istediği bir kimseyi anlatır. Böylece, bazı sözde roman kişileri de, ya gereksiz yere yüceltilmiş olur, ya gereksiz yere suçlanıp yerin dibine batırılır. Bunun karşıtı, tümüyle otobiyografik verilerden yola çıkılarak hiç de yazarın kendini, kendi hayatını anlatmak demek olmayan romanlar, dün olduğu gibi bu gün de yazılmaktadır. Dostoyevski, Gorki, Balzac, Flubert - Bizden Yakup Kadri, Tanpınar, daha eskilerde romancılarımız da gerçekte hep kendilerinden yola çıkmışlardır. Yani kendi yaşamlarından, deneylerinden, gözlemlerinden. Onların o zamanlar yanıbaşında yaşasaydık, belki kolaycı eleştirmenler gibi biz de kolayca: «Aaaa, Dostoyevski'ye bakın, kendini yazmış!» diyebilirdik. Şimdi, beni yakından tanıyan biri, romanlarımdaki otobiyografik öğelere bakarak ve kaba bir değerlendirmeyle «Aaa, ne kadar kendini yazmışsın!» diyebilir ama, Kars'ta oturan, yaşamım üstüne en küçük bir bilgi kırıntısı olmayan bir okurun bunu kolay kolay söyleyebileceğini düşünemeyiz. Kısacası, romanlar kim kimdir, yazarın özyaşamıyla ne kadar yakından ilgilidir, diye değerlendirilmemeli. İşte önünüzde birkaç yüz sayfa. O sayfalar ne diyor, ona bakılmalı. Nasıl diyor, diyeceğini, ona gözdikilmeli. Ancak, o sayfaların ne dediğini, nasıl dediğini yanılmadan çözebilmek için, belki yazarın yaşamını, konumunu bilmekte, roman incelemecileri için bazı kolaylıklar sözkonusudur. Bir incelemecinin kendi çıkarı için gerekli gördüğü bu kolaylığı, bir ilk roman yazarından neden esirgemeli. Yeterki yapılan inceleme, yazılan da roman olsun.

3 — Burada bir parantez açmama izin veriniz: Bir romana, romanlara hep toplumbilim açısından, o gözlüklerle bakıyorsunuz. Neden? Bu, ba-

na kalırsa, romanı kendi yerinden koparak, boş bırakılmış bir alanı, toplumbilimcilerin yapmadığını da romana yüklemek eğilimden doğuyor. Bu eğilim son yıllarda öylesine yreleşmiş görünüyor ki, yine yukarda andığım gibi, romancı istediği kadar bireyden topluma, toplumdan bireye bir içiçeliğe gözünü diksin, yüreğini ve kafasını bağlasın, çoğunlukla yeni okurumuz, özellikle gençler, yazınsalla hiç ilgilenmeyip romanların toplumbilimsel yanlarını kurcalıyorlar. Okur etkinliği olarak romanımız ve romancımızın geleceği açısından tehlikeli bir durum bu. Biz romanlarımızda salt 'ne'yin değil, o 'ne'nin 'nasıl'ını da irdelersek sanırım okuduğumuz çoğu romanda üretilen soruların yanıtını da bulabiliriz. Yani deriz ki, evet, bu roman değişen köy gerçeğine yabancı kalmış, üstelik değişen yazınsal gerçeğede yabancı kalmış. Ya da tersi: Evet, deriz, bu roman kentleşen köylerimizi de, köyleşen kentlerimizi de oraların insanı aracılığıyla biz yazınsal gücü oranında ulaştırabilmiş, bizi oralar ve o insanlar üstünde düşünmeye itebilmiş. Şunu da diyebiliriz: Evet, bu roman bize yazınsal bazı hazlar veriyor, ama bana, ne benden, ne başka insanlardan hiçbir ses yöneltmiyor.

Bir romanı okurken daha pekçok şey söyleyebiliriz. Son yıllarda romancılarımız, ihmale uğratılmış bir yazın sorunu üstünde de duruyorlar. Onların bu çabasını romanımızın yarını adına yabana atmamak gerekir.

Şimdi sorunuza geleyim: İyi bir roman yazarı, bizim, yazarımız, bugün ille köyü mekân tutacaksa, yani köylülük yoluyla onun belirlediği insan gerçeğine mim koymak istiyorsa, elbette toplumumuzda köylülüğün ne aşamada, hangi belirleyiciler altında bulunduğunu doğru saptamak zorundadır. Kentleşme olgusu, bu yeni istilâ karşısında kentlerin, kent insanının durumuna da yan çizmeksizin, bu istilâyı yapmak zorunda kalmışların kentsel yaşamlarını bu yeni karşılaşmayı birlikte irdelemek, günümüzde sağlıklı bir kent - köy roman gerçeğine değinmek olur. Bu gün sorun köy-kent'den çok, kent-köy ve bu kent-köy'deki insan sorunudur. Şimdi, kentleşme deyince, bunu ille bunu, salt bunu ve salt bir toplumbilimci gibi öne almak ister romanlar için yeni bir tehlike doğuyor. Kenti istilâ karşısında salt gecekondularda, fabrikalar çevresinde dolaşmak. Oysa, bununla ilintili ve bir roman gerçeği olarak önümüzde duran, dün köyden çıkıp kentte yaşamaya başlayanların bu yeni yaşamlarındaki yeni çalkalanmalar, dramlar, hatta trajik olan şey. Peki. Ama bu yeni çatışkılar onların kentliyle, kent yaşamıyla henüz karşılıyor olmalarından, üstelik de feodal yapıdan hemen sonra kapitalizmin belirlediği bir kent yaşamıyla yüzyüze gelmekten kaynaklanmıyorsa nerden kaynaklanıyor? Bunun gibi, güzel evleri, rahat caddeleri ve sokakları artık kendilerine 'haram' olmuş olan eski kentlinin; bir

yanı Almanya işçiliğinden, öte yanı doğrudan doğruya kırsal kesimden derlenmiş yeni kentliyle bir çatışması yok mu? Romancılarımız ille kentleşme, kente göç olgusu üstüne eğilmek istiyorlarsa, elbette bu karşılıklı çatışmanın alanlarında dolanmak, bu karşılıklı çatışmadan doğan insan dramları, bunalımları üstüne eğilmek durumda bulunmalıdırlar. Yanlış doğru, dün köye bakıldığı gibi (hatta dün köye doğru bakılmış olduğunu bir an için kabul etsek de bakılamaz elbette bu gün köylülük durumuna. Türkiye'de kırsallık da hâlâ ağır basmakta. Roman bunu da henüz bütünüyle sürüyüp çıkaramaz ilgi alanından ama, kentleşme gibi köyü de yeni nitelikler iiçinde ele almak gerekir. Bütün bunlara çok doğru açılardan eğilinse de, roman roman gibi yazılmadıkça, yani yazınsal bir değeri olmadıkça o doğrular da bu çalışmayı bir roman yapmaz. Bilimin sayısal verilerine dayanmadığı için, toplumbilim alanına da göçemez böyle bir roman, arada bir garibe olarak kalabilir. Bunu özellikle bir kez daha sizlerin önünde vurgulamak istiyorum. Bir romanı salt toplumsal doğruları ya da yanlışlarıyla tartmayınız lütfen. Romanı roman olma özellikleriyle, yazınsal nitelikleriyle de tartınız.

4 — Toplum çürümüşse kişiler bu olumsuz durumdan, nice çabalasalar bütünüyle etkisiz kalamazlar. Bireyleri toplumsal yapı belirliyor'a inanırken, 12 Mart gibi geniş ölçüde olumsuz bir dönemin, insanları olumlu ilişkiler içinde tutması beklenemez. Görün ya da geneldışı örnekler bizi yanıltmamalı. 12 Martın insanlarımız üstüne ektiği en büyük tohum kuşku, güvensizlik, parçalanma ve yalnızlık duygusu vb. gibi olumsuzluklar olmuştur. Ama her olumsuzluk gibi bu da içinde karşıtını, olumluyu barındırmıştır. BİR DÜĞÜN GECESİ'nin, bu olumsuzluğun kendi içinde barındırdığı olumluyu da sezdirdiğini sanıyorum. Boş umudun yerini yeni bir onurun alması gerektiği bilinci, hiçbir silindir altından turp gibi kalkılamıyacağı, bazı yara berelerin olacağı gerçeği, 'pembe bir fanus içinde oturulsa da, bebeğin karnı ağrıyorsa ağrıyacağı' gerçeği (Devrimcilerin de karnı ağrır.), aşkların ve birliktelikler yeniden gözden geçirilmesi gerçeği katı aklın yanına, belalı dönemlerin insanı başka birşeyi, duyguya da katacağı gerçeği vb.. Roman gerçeği ise, benim için olumsuzlama yoluyla okura olumluyu aratan gerçektir. Çürümüş bir buğday tarlasında uçveren gelinciklerle yoncaçiçekleri, o tarlanın çürümüş olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Doğrusu bir yandan güzel duyumu da korumak istediğim (gelinciklerle yoncaçiçeklerini), insanın güzelduyudan eksik kalmamasını da dilediğim için, buğdayın çürümüşlüğünü görmek zorundayım. İşte o yoz düğün gibi, o yoz düğündeki Ali Usta'nın çiçeklerini, öteki yeğeni Murat'ı, Engin'in dört yıl öncekine göre daha sağlıklı durumunu, Ömer'in aklın ve bilginin yanına duyguyu, yaranın acısını da katmasını, bunu algılamasını, Tezel'-

inse «Utanıyorum» çığlığını görmezden, duymazdan gelemediğim gibi. Bana sorarsanız, 12 Martın bize bıraktığı, büyük bir bölünmenin, güvensizliğin yanısıra asıl, herşeye daha çokboyula bakma gereğini duyurmuş olmasıdır. Bu gerek halâ ortadadır. Değerini bilirsek, olumluya dönebilir. Ayrıca, Gül de olumlu bir kişi olabilirdi, Uğur da. Bilmiyorum şimdi nerdedirler. Çok sağlıklı bir yerde mi, ellerinde silâhlarla terrörcüler arasında mı? Bunu bir romancının söyleyebilmesi olanaksız.

5 — Ben, Kemal Tahir'in Osmanlıya özlem duyduğuna değil, bugünkü duruma bakarak, bir kültür birikiminden ve geleneklerinden biçimsel üstyapı değişimlerini izleyerek kopmanın, topluma hayır getirmeyeceğini vurgulamak istediğine inanırım. En çok da tabu konulara el atarak, bu alanlarda bir tartışmayı başlattığına. Elbet bu, bir tarihçi ve toplumbilimci tarafından yapılsaydı, geleceğimiz, gelmemiz gereken yere bilimsel ışık düşüren bir iş olurdu. Gericiliği öğretmen-hoca çatışması olarak almıyacaksak, Kemal Tahir'in topluma bakışı sağlıklı bir bakıştır. Hep de sorarım. Tabulara karşı ve değişimden yana olanlar Kemal Tahir'e neden sahip çıkamamışlardır? Bunun yanıtı güç değil ya, ben tarihten küçük bir örnek vereyim: Kendine göre sosyalist bir kuram geliştirmiş olan kendi halinde bir Fransız, «Şiddet üstüne düşünceler» adlı bir kitap yazıyor. Bu kitapla kendine göre bir sosyalist sistem çıkarmak istiyor ama kimse kale almıyor. Uzun yıllar bir köşede okunmadan hiç bir yankı yapmayan bu kitaptan sonra ne oluyor, biliyor musunuz? Mussolini bütün faşizm metodlarını burdan çıkarıyor. Ve onbeş yıl bu metodlarla Avrupa üstünde hüküm sürüyor. Yakup Kadri bu durumu PANORAMA adlı romanında, düşüncelerin zamanla başkalarının elinde nasıl kılık değiştirebildiğine bir örnek olarak gösterir. Gözünü tek noktaya takanlar herşeyi evirip çevirip, onlar kılık değiştirtip kendi beğenecekleri biçime sokarlar. Ondan sonra çoğu kez birşeyin aslı hiç seçilemez olur. Üstünü kazıyıp o şeyin aslını bulabilmek, kaynağa inebilmek için de büyük çabalar ister.

Şimdi, ÖLMEYE YATMAK'da bir kültür ikilemi durumu üstüne eğilmemiz, biçimci Batı aktarmacılığına karşı çıkmamız, bunun sonuçları günahla ve sevaplarıyla ortadayken, Osmanlıya hayranlık duymamız anlamına gelir. Osmanlının hayranlık duymamız gereken dönemleri de olmuştur üstelik. Sonra da çok çürümüş olduğunu tarih belgelemiştir. Osmanlıya geri dönüş yok. Çok özleyenler için bile olanağı yok bunun. Biz artık şimdi bulunduğumuz noktadan başlayarak bir ulus olabilmenin, kendimiz ve kendi onurlu yerimizde olabilmenin yollarını aramalıyız. ÖLMEYE YATMAK'la, Batı kapitalizminin izindeki uslu çocukluğumuz üstünden bir perde daha kaldırılmak istenmiştir. Özgür bir toplum olabilmek için ilkin o toplum bireylerinin özgür kimliklerinin ol-

ması gerekir. ÖLMEYE YATMAK'da Cumhuriyetle birlikte gelen üstyapısal değişikliklerin bir toplumdan, o toplumun bireylerinde neyi çoğaltıp neyi eksilttiğini kurcalamama, Kemal Tahir'e takılan adla 'Osmanlıya hayranlık' yaftasını yapıştıranlar varsa, dikkat edin onlar, iyisinden birer 'gardropçu', daha iyisinden ise sadece birer 'batıcı idealistlerdir.' Ben Kemal Tahir'e romansal sorunsalları çok iyi seçmesini bilmiş bir yazar olarak hayranlık duyarım. Ama yazınsallık açısından beğensem de, beğenmesem de aynı yerde olmadığım açık.

Edebiyat Kulübü

SOLGUN KIZLAR ŞARKISI

Ses vermezsin ayna. Evin dip tarafında unutulmuş sanırsın kendini. Bende ses vermem nedense. Birbirimize benzeriz o yüzden. Yalnızlar birbirine benzer. En çok yalnızlar sever birbirini. Senin yalnızlığın unutulmaktan, peki benim ki neden? Ben de izi belirsiz bir gölge miyim bu evde? Beni görünce yüzünde güller açılır gibi ışıman, kendine benzettiğindenmi yoksa? Sana gelsem, konuşsak azalır mı sıkıntım? Sırlarımı sana döksem, ses verip yol gösterir misin? Yok, yok iyisi mi hiç konuşmamalıyız seninle. Kendimle bile sırdaş olamadım ben. Biriktirip biriktirip anlatacak gizliliklerim olmadı hiç. Ne aklım yoruldu, ne yeni sevdalarla çarptı yüreğim. Ne büyük oldum ne küçük. Bir kaya kovuğundan çıkıp, sonsuz yollara düşmüş gibiyim. Kendim burdayım ya, gönlüm hep serin dağbaşlarında. Varlığım, yokluğum hepsi bu işte. Ne soranım var, ne dinleyenim. En yakınlarım bile kendi başlarının derdine düşmüş, didişip duruyorlar. Ne yapsınlar demek geliyor içimden. Şimdi böyle umarsız kalmışsam onların suçu ne? Biz bu evde yaşarız ayna. Suçluluklarımız, bağışlanmalarımız, özlemlerimizle girer çıkarız bu eve. Annem, kızkardeşim, erkek kardeşim. Babamızı geçen yıl yitirdik. Ölenin eksikliği pek duyulmuyor. Yaşayanın acısı daha derinden yaralıyor insanı. Arasıra aklıma geldiğinde, başka dertlerimide anımsayıp ağlamasam, sanki hiç babamız olmamış, birgün ansızın ölmemiş gibi unutacağım onu. İnsan neleri unutmuyor ki güzel ayna? Seni bilmem ama, biz insanların kederi oldum bittim unutulmak, eskimis bir giysi gibi bir köşeye atılmaktan gelir. Senin sırların dökülür, benim yüreğim kanar. Ah, zamanla eskiyor herşey, çürüyor. Sen gidersin, yerine bana bakın diye çınçın öten pırılpırıl bir ayna gelir. Yerini sever aynalar. Olmak istedikleri yerlere düştüklerinden belkide. Sana sorsam gülersin, yerinden hoşnut musun?

Sen gülmedin. Sözlerimin acısı düştü içime. Ben hoşnutmuyum yerimden? Kış ortasındaki yirmi günlük izin birkaç günedek bitecek. Bu mevsim kar yağmadı daha. Eli kulağında ama. Gülyüzlü çocuklar gibi

ucu kızarmış burnumu cama dayayıp, yağışını nasıl özlemle beklerdim karın. Yağmasın artık. Öyle yorgunum ki, onun güzelliğini bile çekemem. Ah, o birkaç gün sonrası. Sabah 6:30'a kurulu saatın tenime işkenceler eden sesiyle yataktan fırlayıp, mutfağa koşacağım. Çok değil, yarım saat içinde kahvaltımı yapıp, saçımı tarayıp durakta olmam gerek. Az kaynamaktan rengini bile almamış çayı yarım yarım içip, bir dilim yağlı ekmeği bitiremeden yollanacağım sokağa. O hızla aşağı caddedeki servisin durağına koşacağım. Sabahın o saatleri, hele bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyorsa, ya da karlar eriyip ortalık bir çamur deryasına dönüştüğünde iyice çekilmez olur. Şoförün yüzünde uykusunu alamamanın mahmurluğu, bende atamadığım bir bezginlik. Duraklar, yeni insanlar, tanıdık yüzlerin korkutucu anlamı, taşıtlar yolalırız işyerine doğru, DEFTERİ İMZALA. MAKİNEYE KART BAS. GÜLTEN GELDİ. Gülten hergün gelir. Muhasebe odasına girer. Sema'yı eşi bırakmıştır. Hülyayla ben, iki yaşlı kız yorgun bedenlerimizin huysuz kıpırdanışlarıyla akşamı bekleriz. Boş midelerimizin sesini dinleyerek, ne olacaksa olsun deyip, o hergün ki değişmeyen acılı gülüşlerimizle birer cigara yakarız. Çayı yudumlarken şefin bizi çağıran sesine ince bir keder sessizliğiyle karşılık veririz. Müşteri hesapları, aysonu yakınsa maaş bordroları hesapla dur. Brüt şu, gelir vergisi şu, üç çocuğa para, kömür yardımı, eline geçen net. Çevir dur facit'in kolunu. Topla, çıkar, çarp, böl. Ah, hayatımız hesaplarla geçmekte ayna. Bizim hesabımız değil, insanlık hesabı değil ayna. Kesintilerin, ödeneklerin, yollukların bitmez tükenmez sıfırları, birleri. Sayılar, sayılar. Sen, bilirsin, geceleri yatar insanlar, uyurlar mı uyumazlar mı bilemem. Ben yatınca günün yorgunluğundan kendiliğinden kapanır gözlerim. Geceleri uyuyan insanlar düş görürler. Görülen düşlerin çoğu unutulurmuş. Ben de pek anımsamam düş gördüğümü, unutuyorum demek ki. Unutmadıklarım aynı düşler oluyor. Bir facit'in kolu çevrilip duruyor beynimin içinde. Kocaman facit açılıveriyor sonunda. Kazma, kürek, sopa biçiminde sayılar balyoz gibi iniyor kafama. Duyuyorum, yüreğim daralıyor. Hem daralıyor, hem büyüyor. Uyanıveriyorum. Çarpıntılı bir yürekle geceyarısı uyanmanın korkunçluğunu bilemezsin ayna. Perdeyi aralıyorum bir ışık görebilmek için, sokak lambaları bile sönük. Sanki çok uzaklardan geliyor gibi, zorlanarak yokuşu çıkan kamyonların homurtuları geliyor caddeden. Aradabir cılız bekçi düdüklerinin gülünç sesi. Kör bir kuş gibi ışıkları yakmak aklıma gelmeden, eşyalara çarparak buluyorum mutfağı. Acı mı acı bir kahve yapıyorum kendime. Oturup sabahı bekliyorum, sigaranın birini söndürmeden birini yakarak. Sahi siz de düş görür müsünüz kuzum? Benimki gibi karanlık duygularla uyandıran düşler değil ama, şöyle aklıbaşında, sabahı, yeni evleri, güleç yüzleri anımsatan düşler.

Bir düş yalanında akıp gitmekte ömrüm. Hayatıma ilişkin ne varsa o saydamlıkta kayıp gidiyor. Bir sonuç bulmuyor hiçbirşey. Gerçekliğe kavuşamadan yitiyor güzel anlar bile. Yoksul sayılmayız pek. Ev annem tarafından payımıza düştü. Babam, çalışmakla geçen otuz yılın sonunda aldığı parayla iki kez yazlığa gidebildi. Para artıramıyorsak da fazlaca borca bulaşmadan yaşayıp gidiyoruz ya, bunlar beni mutlu etmeye yetmiyor. Ne olduğunu bilmediğim birşey var ki, sanki o durmadan eksilmekte. Bizim dışımızdaki insanlarla karşılaştırıyorum durumumuzu. Onlar da sabah karanlığında yollarda, akşam kalabalık duraklarda. Herşey görünüşte öylesine olağan ki, kimseye diyecek sözümüz yok. Haftasonları çarşıya çıkıyoruz, yazları denize gidebiliyoruz. Yine de içimde azalmayan, yokedemediğim bir sıkıntı. Kimseye eyvallahı olmayan delibozuk bir memurdu babam. Çocukluğumda ordan oraya sürüldüğümüzü anımsarım, babamı o zamanlar hiç sevmediğimi de. Bir kasabada yazı doyasıya yaşamadan göç hazırlığına başlar, gittiğimiz yerde kış ortası yeni bir atama kararı gelirdi. Şimdilerde anlıyorum, babamın hiçbir iktidara yaranamadığını. Anlıyorum da saygım artıyor. O kasaba senin, bu kasaba benim ortaokulu bitirdiğimde çalışacak yaşa gelmiştim. En iyi sürgün yeri büyük kentler olduğunda, bizi de Ankara'ya gönderdiler. Okulu eskisi gibi sevebilmek için yaşım oldukça ileriydi. O yıl Ofis'e girdim. Sabah erkenden uyanıp yüzüme gözüme bulaştırarak yaptığım makyaj, ilk günlerin en sevinçli işiydi. Büyümüştüm birden. Sanki kendim için çalışıyorum gibi işyerine herkesten önce varmaya can atıyordum. Facit kullanmasını öğrendiğimde sevincim doruk noktasındaydı. Öğrenmenin coşkusu bile zamanla tavsıyor. Yıllar geçtikçe ağırlaşan ayaklarıma kızıyor, bu yorgun duyguyla alabildiğine boğuşuyordum. Birgün geldi o yorgunluğa yeniliverdim.

Bizim hayatımızın düzeni pek değişmez ayna. İnsanların çoğunluğu gibi. Sesini duyuramadan yitiren, daracık sokaklarla çevrili bir yolda ilerler hayat. Usluluğa benzettiğim olur bunu. Yoksul bir çocuk usluluğunda, yasakların yeri olmamalı. İşe gidip gelmenin, üçöğün yemek yiyebilmenin, yazları tatile çıkmanın yasaklanacak neyi olabilir ki? İşe girdikten birkaç yıl sonra Ofis'in Mersin'deki kampına gittim. Maymunun gözü mü açılmıştı ne? Ertesi yıl yine gidebilmeyi istedim. Bunun alışkanlık olmasından da korkuyordum öteyandan. İnsanların alışkanlıkları vardır ayna, kimi zaman alışkanlıklar öyle bir hal alır ki, adına inat deriz. Yanlış bir iş mi yapıyordum? Hakkım değil miydi bunca çalışmadan sonra yirmi günlük tatil? Böyle düşünen yalnız ben değil mişim meğer, zamanla onbeş-yirmi kişilik kızlı, erkekli bir topluluğumuz oldu. Hakkımızı sonuna dek kullanmak amacıyla üçgünlük bayram tatillerinde bile gidecek biryerler buluyorduk. Hayat budur, diyordum. Hayatın bu dar sokağında bile ne genişlikler varmış, nasıl olsa o

kendi bildiğince akıp gidiyordu, bizim de kıyısında köşesinde biryerimiz olmalıydı. Eve para vermiyordum, babam tek söz etmeden aybaşlarında aylığını anneme bırakıyor, ondan günlük yol, sigara, yemek parasını alıp gidiyordu. Renklenen hayat çok para gerektiriyordu oysa. Geziler, oteller, diskotekler, yeni giysiler... Aysonunda sigara parası olsun kalmıyordu. Gezi eğlencesi yola çıktığımız sabahla başlıyordu. Topluluğumuzun sayısı bir otobüsü dolduracak denli çoğalmıştı. Yolculuk deyince aklıma o ilk sabahlar gelir. Sınırsız bir özgürlüğe açılırız o sabahla birlikte. Daha önce de gördüğümüz yollar dünyanın başka bir köşesinde ilk kez görülüyormuş gibi sevinç verir. Sabahlarda hüzünlü bir sevinç bulurum yine de. Aşırı sevinmeler yakışmaz gibi sabaha. Duygu yükü fazla şarkılar söylüyorduk. Çok geçmeden o ölüm kederinde şarkıları söyleyen biz değilmişiz gibi, neşeli türkülerle oyunlara kalkıyorduk. Bir, üç, beş yılları böyle gezilerle süsledik oysa ilk zamanların coşkusu kalmamış gibiydi içimde. Senin gibi insan görülmemiştir deme ayna. Ufak kazıklar, önemsiz sürtüşmeler, azgelirli oluşumuzdan zamanla haklı bile bulduğum çıkar kollamalar dışında, hepimiz aynı yerlerin insanlarıydık. Ayşe Hülya'dan güzel, Ali Mehmet'den yakışıklıydı. Yeni memurların aylığı en eskimizden ikiyüz lira eksikti. Benim bluzüm, Hülya'nın pabucu yeniydi. Hiçbirimizde, birdiğerinden çok farklı zenginlikler yoktu yani.

İşte böyle güzel ayna. Yaşımız mı ilerliyordu, yoksa ortak dostluk mu yetmiyordu ne, kişisel yakınlıklar gelişmeye başladı. Önceleri utangaç açıklamalarla yolalan bu ilişkiler, sonunda herşeyi kendimize doğru gösteren o anlayışla rezalet derecesine varmasın mı? Sanki birdenbire değişmişti yaşadığımız dünya. Sanki bu gezilerin amacı o ilişkilerin geliştirilmesini sağlamaktı. İnsanlar, tiksindikleri şeyi, zamanla içerden bir zorlamayla dışarı dökerler. Bana da sesizce kusmak kalmıştı gezi günlerini, şimdi bile bilmiyorum kızıyormuydum, hoşgörüyle mi karşılıyordum ama, geri gelmez biranı yaşatacak olanlar bu insanların dışındaydı. İçimde onulmaz yaralar açarak kusuyordum olan biteni. Bendeki bu kuruluğu başlatanın ne olduğunu düşünmeyede korkuyordum. Hep oraya, o göğsü bağrı açılmış ilişkilere bağlamak istiyorum. Çekiniyorum söylemeye ya, biliyorum ordan başladığını bendeki kuruluğa dönüşen kırgınlıkların. Herşey birden uzaklaştı hayatımdan. Haftasonlarında birlikte gidilen gazinolarda en yoğun insan duygularını kadınsı sesleriyle uzatıp bayağılığa dönüştüren erkek şarkıcılarla birlikte.

Ne biliyordum ayna? Mutluluğun yolu nedir? Sevinç kimin işidir? Nasıl onurlu bir eylem olarak sürdürülür yaşama uğraşı? Hiçbiryere varmayan düşüncelerden örülü bir boşluk duygusuna düşüverdim. Mev-

simlik sevdalar, günübirlik seviç çığlıkları, tek tek insanların hayatında sürüp gidiyordu. Görüverdim birgün. Toplum kaynıyordu. Sokaklara dökülüyordu insanlar. Bombalar patlıyor, gencecik adamlar öldürülüyor, ölüleri bile gizlice gömülüyordu. Acıyordum. Acı ertesi gün işlenen yeni bir kıyımadek sürüyordu belki. İnsan acısına alışıyorduk gitgide. Evde kalmış bir kızdım artık. Senin karşına geçip, ayna en güzel ben değil miyim diye sormak bile değiştiremezdi bunu. Zamanla herşey yeniden biçimleniyor. Karmaşıklığa varan düşünceleri insanın bir yalınlığa ulaşıyor sonunda. Evlerimizde, televizyonun karşısında gangsterlerin elinden genç bir kadını kurtarmaya çalışan Amerikalı polis Beratta'yı dalgın öfkeli, sevinçle izlediğimiz bir akşam, yüzlerce genç kadın öldürüldü bir Güneydoğu kentinde. Çocuklar, yaşlılar, gebe kadınlarda bu kıyımdan kendilerini kurtaramadılar. Koyu bir karanlık çökmüş gibiydi üstümüze. Öfkeleniyordum ya kime kızacağımı bilemiyordum birtürlü. Ertesi gün pazardı. Annemle eski bir aile dostunu görmeye gittik. Dönüşte artık o kıyımları yarattıkları iyice bilinen katillerin işgal ettikleri bir mahalleden geçiyordu yolumuz. Bindiğimiz minibüste her zaman içleri karartan şarkıları dinleyerek o bölgeye girdik. Neşeli olduğum zamanlar hoşgörüyle dinlediğim şarkılar, bugün anlamsız nerdeyse kıyımların sorumlusu gibi sahte ve yüzsüz görünüyordu bana. Yolun bozuk olduğu bir dönemeçte kalabalık bir grup çıktı taşıtın önüne. Zorla durdurdular. Sarkık bıyıklı, öfkeden çok dışında kaldıkları insanlığa düşmanca bakan, ağzı küfürlü adamlar kapıyı açtılar. İkisinin elinde kocaman karartılar halinde iki silah çarptı gözüme. Yıllarca gözlerini üzerimde duyacağım bakışlarla tek tek hepimizi süzdüler. Orta sırada oturan hafif sakallı, elindeki kitaplardan öğrenciye benzettiğim bir çocuğun üzerinde donuklaştı bakışları. Çocuk biran yardım isteyen umarsız bir bakış fırlattı. İçerdekiler bu dehşetten irkilmişler, ölüm sessizliğini andıran bir davranışla sinmişlerdi. Hiçbirşey söylemiyordu çocuk, bir süre direndi, sonunda zorla indirdiler. Donup kalmıştım öfkeden. Kardeşim de o yaştaydı, onu götürseler böyle sessiz kalabilir miydim, şimdi bunu bile bilmiyorum. Bağırmak, üstlerine atılmak geliyordu içimden, yerimden kımıldayamıyordum oysa. Minibüs yola koyuldu yeniden, orta yaşlı bir adam «alçak»lar diye dişlerinin arasından söylendi. «Kimbilir yavruya ne yapacaklar» diye sordu yaşlı bir kadın. Dönüp bakamıyordum o bir çift kırgın gözle yeniden karşılaşmamak için, yalvarışa benziyen bir çığlık döndü gökyüzünde. Eve gidecektim. Hiçbir isteğin bu denli gerçekleşmesini istememiştim. Pabuçlarımı bile çıkarmadan koşacaktım kardeşimin odasına. Kitaplığından elime ilk geçen kitabı alıp bütün gece okuyacaktım. Ona hiç kızmayacaktım artık. Sen karışma, uzak dur, düşünceni kendine sakla demeyecektim. Biraz önce yüreğimi yaralayan kırgın gözlerdeki ışıltı sön-

mliştü belki. Kardeşimin de kara, ışıltılı gözleri vardı. Bilmediğimi soracaktım ona. Kimbilir, belki de bir umut olacaktı bu olay. Kötülükleri görmek, kavramak da umutlu duygular uyandırabilirmiş insanda. Benim çıkışım da bu olabilirdi. Karanlığı söküp atabilirdim hayatımdan, geçmişimden duyduğum o gizli utançda yokolurdu. Kırgın gözlü çocuk, seni de öldürdüler. Sevgili ölü, sevgili ölüleri insanlığın ne güzelsiniz, yaşarken de, ölürken de. Tek tek insanlara sönmeyecek bir ateş yakıp gidiyorsunuz. Ne kahırlı bir çaba bu. Ölümde de yaşamak onuru. Ya yaşarken ölmüş olanlara ne demeli? Beni yanıltmayacaksınız, hiç kimseyi yanıltmadığınız gibi. Eve gideceğim, kardeşimin o yıllardır anlattığı, benim sağır kulaklarıma çarpıp dönen sözcükleri bulacağım: Sömürü nedir? Neden çatışmaların temelinde sınıf ayrılıkları yatar? Yoksullar neden başkaldırır, neden öldürülür binlerce yıldır? KİMSİNİZ SİZ KARA-GÖZLÜ ÇOCUKLAR? GÜLTEN KİM? GÜLTEN NEYİNİZ OLUR SİZİN? SENİ DE UNUTMAYACAĞIM HAYATA ÖZLEMLİ BİR BAKIŞ FIRLATIP GİDEN YOL ARKADAŞIM? SENİ HİÇ UNUTMAYACAĞIM UMUDUN UNUTULDUĞUNU HANGİ KİTAP YAZMIŞTIR?

HAYDAR ERGÜLEN

1978-1979/ANKARA

Edebiyat Kulübü

SÜRÜ FİLMİ ÜZERİNE NOTLAR

«Sürü» filminin, bir yığın burjuvanın tek yönlü yaklaşımlarının, klişeleşmiş sözlerin dışına çıkarak kısa bir değerlendirmesini yapmaya çalışacağız.

Güneydoğunun kıraç, bakımsız toprakları üzerinde meralar satın alarak koyunlarını otlatan ve hayvancılıktan başka geçim kaynağı olmayan göçerlerin yaşantılarından kesitler alarak, belirli düşünceleri tipler üzerinde somutlayıp anlatıyor Yılmaz Güney.

Öznelcilik ile nesnelciliği birbirinden kesin hatlarıyla ayıran madde ve düşünce arasındaki ilişkiyi, yani toplumsal formasyon ve bunun insan bilincindeki biçimlenmesini ve çözülüp dağılan bir üretim biçiminin -feodalizmin- yerini kapitalizme terkedişteki sancıları ve buna bağlı olarak insanların düşüncelerindeki değişiklikler hayattan örneklemelerle veriliyor. Ayrıca, Yılmaz Güney alışılagelmiş yeşilçam senaryolarının dışına çıkıp, sadece dekoratif bir görüntü sunmakla yetinmiyor, nicel gerçekleride koyarak, olayların, olguların tarihsel ve ekonomik köklerine iniyor. Meraları tarla yapan, koyun otlatma alanlarını daraltan traktör, filmde, bu türden bir hayvancılığı olanaksız kılarak kapitalizmin girişinin bir simgesi biçiminde görüntüleniyor. Filmin en belirgin tipi Hamo ağa üzerinde feodalizmin bütün karanlığı, çağdışı değer yargıları yansıtılıyor. Feodalizmle kapitalizm arasında bocalayan çaresiz Şirvan iyiye yönelişin bir habercisidir, isyandır tek başına.

Sınır anlaşmazlıkları, toprak sorunu ve bazı değer yargılarının çiğnenmesi gibi ekonomik-toplumsal temele dayanan kan davası babadan oğula miras kalarak sürüp gider Anadolunun -özellikle doğu- yörelerinde. Her şeye «kadir» devlet tarafından önlemler alınmaz nedense. Öyleki, yapay düşmanlıklar yaratılır, varolan düşmanlıklar körüklenir siyasal iktidarlarca. Bu durum, filmde, Veysikan aşireti ile Halilan aşireti arasındaki kan davası biçiminde veriliyor. Kasabaya yerleşen, ilişkileri biraz olsun genişleyen Halilanların barış önerileri Veysi-

kanların aşiret reisi Hamo ağa tarafından kabul edilmez, böylece barışta suya düşer.

Berivan'ın kişiliğinde tüm çıplaklığıyla feodalizmin kadına bakışı somutlanıyor. Feodal ahlak değerlerinin, kadını nasıl ezip horladığı çeşitli olaylarla görüntüleniyor.

Tarihten bu güne, tüm toplumlarda biçimsel farklılıklar göstererek gelen doğa üstü «varlıkların» birşeyleri çözeceğine olan inanç «Sürü»de üfürükçülük biçiminde görünüyor. Gerek dinin koşullandırması, gerekse çaresizlikten, olanaksızlıktan doktora götürülemeyen hastalar «nefesi keskin» birkaç din adamının tanrıdan «şifalar» dilemesi sonucu iyileşeceği sanısı hemen hemen tüm Anadolu köylerinde şu veya bu oranda görülür. Daha ilk çağlarda Yunanlıların çeşitli doğa olayları karşısında yaptıkları yanılsama dansları buna benzer bir örnektir.

Artık kapitalizminde çürümeye yüz tutuşu, kadını meta gören anlayışı ve feodal ataerkil ilişkilerin, kapitalizmin herşeyi soyut çıkar ilişkisine bağlı kılan buz gibi soğuk sularında boğuşu, trende para karşılığı kendini satan kadın örneğiyle görüntüleniyor.

Sonunda «Ankara Ankara güzel Ankara»ya gelinir. Tek kare biçiminde olan görüntülerle, biraz saklıda kalsa birşeyler verilmeye çalışılıyor. Örneğin: TBMM - Mehmetçik - Banka ve Gökdelenler - Gecekondular gibi. Celebin kişiliğinde patronların herşeyi para gören anlayışı ve ticari uyanıklığı veriliyor. Kapitalizmin doğurduğu devrim hareketi ve karşı-devrimci terör, elinde bildirilerle durakta bekleyen bir gencin sivil faşist güçler tarafından katledilişi biçiminde işleniyor. Artık feodal üretim biçimine yaşam hakkı tanımayan kapitalizmin kırlardan şehirlere başlattığı göç ve kitlelerin gün geçtikçe proleterleşmesi, inşaatlarda çalışan Sıddık üzerinde somutlanıyor.

Bir doktorun yanlış ilaç vermesi sonucu Berivan ölür, bir anlık kızgınlıkla bir adamı öldüren Şirvanı polisler götürür, usandığı yaşantıdan kaçar, kaybolur delikanlı Silo. Hamo ağa Kızılay bulvarında kaybolan oğlu Silo'yu ararken biter film.

Eleştirilecek birkaç noktayıda sıralamak gerekirse; Yılmaz Güney feodalizmin çözülüşünü göçerler üstünde değilde, küçük üretim üstünde açıklamaya çalışsaydı daha olumlu bir sonucun çıkacağı kanısındayız. Sonra feodalizmin tasfiyesi ile ilgili somut öneriler sunulmuyor. Oysa, hedef göstermesi gerekirdi filmin.

Her şeye rağmen olumlu bir film olduğunu söyleyerek sözümü bağlamak istiyorum.

MEVLÜT GÜLVEREN
Edebiyat Kulübü

IŞIK DENİZİ

Işık denizimiz içinde bu gün
bir kurt
kemirir kitaplarımızı, dergilerimizi
ışık denizimiz kurumaz,
bitmez tükenmez ya
senide kurutur
tüketir senide

Nice ölüm türkülerinden
kurtuluş marşları yarattık
bulup çıkardık yaşamı
saldırı dolu gecelerden gündüzlerden
ve savunduk ölesiye
ışık denizi yaşam
yaşam ışık denizi olsun diye

Işık denizimiz içinde bu gün
bir kurt
kemirir kitaplarımızı dergilerimizi
alıp götürür gözlerimizi
Mapus damları
göz yaşı, ihanet dolsun diye
ama onlar,
çelik pırıltısını getirler
taş duvarlardan
dönerken ışık denizimize

MUSA SAYGI
Edebiyat Kulübü

TOPLUMA YATAK ODASINDAN TANIKLIK ETMEK

Edebiyatımız yaşanan karmaşık dönemlere denk düşen yapıtlarla giderek çeşitleniyor. Artık, henüz kabul edilmese de bir «70 kuşağı»ndan ya da 12 Mart edebiyatından söz edilebiliyor. Bu arada yazmak eyleminin bir anlamda da dünyayı doğru yorumlamakla bütünlenebileceğini, burda yazara düşen görevin de toplumdaki gelişmeleri, değişimleri doğru dünya görüşüyle aktarmak olabileceğini söylüyoruz. Çoğalan yapıtların çeşitli konulara el atmalarına karşın, yeniden bir «bunaltı edebiyatının» yaratılmaya çalışıldığını görebiliyoruz. «12 Mart edebiyatı»na «Bir Uzun Sonbahar» adlı romanıyla katılan Demir Özlü, bu kez daha önceki bir dönemi, «1960 dönemi» nden sonraki dönemi işleyen «Bir Küçük Burjuvanın Gençlik Yılları» romanıyla karşımızda.

Adından da anlaşılacağı gibi romanın başkişisi olan «küçükburjuva» Selim'dir. Edebiyatı sever, çeviriler yapar, özellikle «o sırada Türk diline yeni çevrilen Kafka'nın romanları üzerine eleştiriler» yazar. Bir de 1960 hareketinden sonra kurulan İşçi Partisi'ni dışarıdan destekler. (Partiden demokratik bir eleştiri sonucu uzaklaştırılmıştır. Bunun nedenlerini romanın tümünde göremeyiz.) Ayrıca bir gençlik dergisine de siyasal yazılar yazar. Romanın ilk sayfalarından başlayarak Selim'in gençlik yıllarındaki en önemli uğraşının «kadın» olduğunu, nerdeyse varoluşun tek nedeninin bu «sorun» olduğunu okuyoruz. Selim, kadınlar hakkında yeri geldiğinde «felsefi» açıklamalarda bulunur. «Özellikle bu otuz yaş çevresindeki, hiç olmazsa bir defa evlenmiş de boşanmış kadınlar erkeklerin özsuyuyla beslenmişler, önemli ölçüde de erkeğe yumuşak davranılması gerektiğini öğrenmişlerdir» İstanbul'un İstiklal Caddesi'ni, güneşli yumuşak günlerini, her türlü içkiyi içmeyi pek seven Selim, «tanıklık» görevini de sürdürerek gelişen ilerici hareketler üzerine yorumlar yapmayı da elden bırakmaz. Bu yorumlar romanın bütününde ekleme bir yapılışta, yazar tarafından «ilerici» olarak sunulan kahramanımıza zorla söyletilmiş sözlerdir.

1960 sonralarıdır. Yabancı klasikler toplumbilim kitapları Batı'lı

ünlü yazarlar Türkçe'ye çevrilmektedir. (Kafka, Sartre vs) İlerici düşünce saflarına aydınları, sanatcıları, aylaklar topluluğunu ve «Büyük Burjuva sınıfından gelip de, özellikle kendi yaşamları içindeki deneyleri onlara yeterince doyurucu gelmemiş bir çok genç kadın»ı çekmektedir. Ülkemiz aydınları, yazarları birdenbire bunalım içine girmişlerdir. (neyin bunalımıdır bu?) Özendikleri Batı'lı düşünürler Kapitalizm'in insanı «yok sayan» mekanik anlayışına karşı, sadece «eleştirel» düzeyde kalmanın sıkıntısını çekmekte, bu anlamda gerçekten duyulur, yaşanır olan «bunalımı» vermektedirler yapıtlarında. Kafka'nın «Değişim» adlı romanında, bunalımdaki insan kocaman bir hamamböceği haline geilr. Bu allegori içinde onun bir hamamböceği değil, Batı'daki Kapitalizm'in harcadığı «insani bir değer» olduğu apaçıktır. Oysa Selim'in sözde bunalımı, en ucuzundan bir cinsellik sömürüsünden başka bir şey değildir. Onda «düşünsel» olan pek az şey vardır. Varsa yoksa «kadın ve içki» de arar kurtuluşunu. Demir Özlü'nün yanlış etkilendiği Kafka romanlarından gelen tipler vardır bu romanda. Bir bayan M. vardır, babası eski devlet büyüklerimizden olduğu için kadının gerçek adını söylemez Selim Bayan M. romanın ilk sayfalarında ve son bir iki sayfasında gözükür, varlığı romana hiç bir şey kazandırmayan bir ayrıntıdır. (Belki Demir Özlü, teline dokundurmadığı Selim'in romanında ilk yattığı kadın olmasından ötürü önem vermiştir bu ayrıntiya) Ayrıntılarla dolu bu küçük romanda ikinci ayrıntı da Selim'in karşısındaki çatı katında oturan sinema oyuncusu kadındır. (Tüm ayrıntılara değinmek olası değil, bu iki örnek oldukca belirgin olduğundan aldık.) İleri sayaflarda Selim'in bir belirlemesi daha vardır: «Yaşamın geçtiği yerlerden çok da uzaklarda olmayan, iyi, eğlendirici insanlar, güzel, cinsel duyguları yerinde, sevgi taşıyan kadınlar, kendisi sosyalist partiden uzaklaştırılmışsa da süren bir savaşım olduğu, sosyalist acının Türkiye'de geliştiğini düşünüyordu» Bayan M'nin yurt dışına çıkmasıyla Selim bir süre yanlız kalır. Bu ara ondan mektuplar alır: «çalışmak da istiyorum. Doğrusu böyle başıboş bir yaşantıdan bıktım. Belki o zaman birşeyler yaptığım, belirli bir durumum olduğu sanısına kapılır da, bir süre avutabilirim kendimi.» «Son günlerde çok tedirginim. Bunun nedenlerinden biri de yakında İstanbul'a dönecek oluşum. Burada sıkılsam da, sıkılmasam da gerçek olan birşey var ki, o da çok bağımsız oluşum. Onun için, İstanbul'da, gene birtakım geleneksel, bir örnek şeylere uyma zorunluluğu başlayacak.» Selim'de şikâyetcidir geleneklerden. Bir otel odasında onunla yatmak engellenince otel görevlisine sorar: «Siz neyi savunmak istiyorsunuz?» Cinsel doyumsuzluktan «muzdarip» Anna'yı «eve atarak» bu sorunu çözümlemeye çalışır Selim. Rumeli Hisarı'nda küçük bir meyhanede Amerika'nın isteğiyle başbakan olan kişi eleştirilir, giyimdeki «maksi modası» tartışılır. Daha

sonra yirmi yaşındaki kolej mezunu Ada'yla karşılaşır kahramanımız. İlk göz ağrılarındandır Ada. Yeniden onunla yatmak ve evlenmek ister. Arada bir iç acılarından söz açar. Doğru ilkeleri de vardır O'nun, «kendini satmamak, Burjuvazi'nin yanında yer almamak.» O ilkelerin doğruluğu, Selim'in tüm ilişkilerinde somutlanır. «Votka bütün yalnızlıkları hafifletir, düş kırıklıklarının acısını düşle doldurur.» Ada'yla evlenemez. Ada'nın arkadaşı Ayşe'yle cinsel ilişkisi başlar. Apacıktı durum ; toplumun kendisine verdikleriyle yetinmek istemiyordu Selim, bu duruma baş kaldırıyordu. «kendini güçlü duydukça, bu önümüze sürülen ahlaka boyun eğmeyeceğim» dedi. Yine de değişime olan inancını tazeler. «herşey, herşey değişecek. Tek kaygım değişmelerden sonra bizim tanıyamadığımız bir dünya çıkması ortaya. «Biraz ilerde kıyısında kaldığı kavga için bir özeleştiri yapar.» Ancak büyük savaşımların ortasında rahat edebilirim. Ama şimdi hiçbir savaşım yok. Toplumun yaşamı insanın yaşamıyla aynı hızla değil. Biz durup bekleyeceğiz. Bunaltı da burdan geliyor. «Bölümler biçimde yazılan romanda her bölüm, küçük bir öykü niteliğindedir. Selim'in kadınları her bölümde enaz bir kez yatarlar onunla. Birinde Selim, Ada'nın çıplak vücudunu izlerken «ne kadar güzel bir varlık» diye düşünür. «Fotoğrafları Playboy dergisinde yayınlanan birçok genç kadından daha güzel». Bu arada Selim, mahkemeden bir çağrı alır. Siyasal bir yazısından ötürü hakkında dava açılmıştır. Aklanır, ancak «er» olarak askerlik kağıdı çıkar siyasal düşüncesinden ötürü. Sınırdaki doğu illerinden birine verilir. «İç acıları» onu askerde de rahat bırakmaz. Bu duyguyla Ada'ya bir mektup yazar. Durumu en azından Ada tarafından açıkca kabul edilirse, ikili bir aşk içinde çok büyük bir mutluluğa erişeceğini hissediyordu. «Bilmiyorum, gövdemin yapısı bu. İkisini de seviyorum. İkili bir sevgi içinde, iki kadın en büyük mutluluğu verecek bana.» diye düşündü. Hastalanır, üç aylık raporla İstanbul'a döner.

Küçükburjuva'nın küçük romanı burada bitiyor. Peki onun trajedisi? Ne yapalım ki kurtaralım küçükburjuvayı acılarından? Buna Demir Özlü'de bir karşılık bulamıyor, onun bulduğu tek karşılık, belki geçici bir süre sıkıntılarını azalması için bol bol burjuva kadılarıyla yatmak Ve Selim'in «düşünce»lerinden arta kalan bölümlerde de, erotik sahnelerle doldurmak romanı.

Sözde «ilericilik» adına «bomboş» bir romandır, Küçük Burjuva'nın Gençlik Yılları» Demir Özlü, soruna yanlış bakmaktadır. Anlayamadığımız şu? Nedir Demir Özlü'nün üzerine bu denli titrediği küçük burjuvasının sıkıntıları? Kadınlarıyla yattığı için mi sıkılır Selim? Ya da sıkıldığı için mi yatar kadınlarla? Selim'in ilerici hareketle uzak yakın ilgisi nedir? Ondaki «insani derinliğini» merceklemi arayıp bu-

lacaktır okuyucu? Neden bu «karamsar aydın» tipi kendini ilk bakışta ele verir?

Slogan sanatını savunmuyoruz. Ne de bu anlamda keskinlik bekliyoruz yazarlarımızdan. «İşçi iyi/patron kötü» «bizim gençlerimiz ölümsüzdür.» «genç Mehmet yemez, içmez, uyumaz» değildir. Biz gerçekçilik dışı, insanı araç olarak kavrayan, aynı fabrikanın ürünleri gibi ölçülü biçimli, kilşe «kahraman»lar istemiyoruz. Toplumsal ve bireysel derinlik olarak anlatılabilecek bir gerçeklik olduğu gün gibi ortada. Ne «ormana bakıp ağacı» ne de «ağaca göz dikip ormanı» gözden kaçırmamak anlamına da gelebilir bu. Salt bir işçinin, köylünün, dar gelirlinin, yaşamını, öyküsünü yazmak değildir sorun. Bir burjuvanın yaşantısı da anlatılarak çelişkiler verilebilir.

Ama «ilericilik» adına çıkıp da «umutsuzluğu» yazmak -hem de en sıradan bir biçimde- hiç kimsenin hakkı değildir. Karamsar duyguları anlatmakla, bir yaşantının var oluşunu sadece cinsel ilişki ile açıklamak da doğru bir yol sayılmamalıdır. Kimin adına, neyi savunuyor Demir Özlü? Çok az rastlanan bir insan karekteristiğinden yola çıkarak ilerici partilere giren tüm «küçük burjuva kökenli» insanların Selim'in durumunda olduğunu duyuruyor. Selim'i savunmuyoruz çünkü o Demir Özlü'nün kafasında biçimlenecek bir «tip» dir ancak. Yalnızca, en doğal insani duyguları cömertce-sadece cinsel ilişkiye bağlamak büyük bir yanlışlıktır.

Yazar romanında başka bir ayrıntı tip olan Hüseyin'e gerçekten dürüst olan şu sözleri söylemekle çıkmazını vurguluyor aslında. «Ama en sonunda kimler gelecek? Biz ne olacağız? Onu merak ediyorum ben?» Son olarak Selim'le Ada arasındaki bir diyalogu almak istiyoruz:

«Çocuklarını ne kadar yalnız bırakan bir toplum» dedi Ada. «Bir yığın gelenek, yasak ve yalnızlık»

«Buz kırma gemisi gibiyiz» dedi Selim. «Yolu biz açıyoruz»

Tanrı bizi bu yol açan buz kırma gemilerinden korusun!

HAYDAR ERGÜLEN

Edebiyat Kulübü

ODTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ ÖNÜNDE 13 EKİM 1978'DE SÖYLENMİŞTİR

Bir göletin yanında, ini-tini belliaiz
Balık sıçradı, kaptı hava kabarcığını,
Su parlıyordu yosunlu bir çerçel gibi
Yırtıldı yağ lekeleriyle ince tabaka
O andı işte, dirimin yüzüme çarpışı,

Onları gördüm kıpırtısız derinlerde
Doğanın ilk pulsuz süs balıkları,
Yatakları bilinmez kimlerin döllüydüler
Ölmezlerde yaşayan, dirençli tutsaklıkta
Gözlerini görmedim, belki de ölüydüler,

Su parlıyordu yosunlu bir çerçel gibi
Canlıydılar, kirliydi bulundukları yer
Sazlık, kurbağalar ve kaya parçaları,
Üstlerinde yağ lekesi, zaman örtüsü
Biri sıçradı ve kaptı hava kabarcığını,

Gökten düşmediği besbelli o taşın,
Ama bir öğretiyi nasıl bildirdiler,
Açıldı su ve emdi bazı dalgacıkları
Kimileri daha da diplere indiler,
Çatlamaya başladı göletin duvarları,
(Onlar korku balıklarıydılar,
Ve ozan, taşı atandı suya.)

ALİ CENGİZKAN

Edebiyat Kulübü

SİNEMANIN İŞLEVİ ÜZERİNE BİR DENEME

İlk insanlardan bugüne dek süren, varlığını sürdürebilmek ve gelecekte kendinden birşeyler bırakabilmek duygusunun ilk insanların mumyalanmasıyla ortaya çıktığını düşünürsek, gelişen düşünceyle ve teknikle birlikte bu duygunun resim, heykel, mimari, fotoğraf, sinema gibi bir evrim geçirdiğini söyleyebiliriz. Bütün sanatlar insanın varlığı üzerine kurulu, insan için yapılmış, insanın yarattığı olgulardır. Ortaçağda destanların ve mimarlığın, 16. yüzyılda resmin ayrıcalıklı bir yeri olduğu gibi 20. yüzyılda da, ilk yıllarında basit bir eğlenceden başka birşey olmadığı nitelenen sinema, diğer sanatlara göre fazla uzun olmayan geçmişi içinde önemli gelişmeler göstermiş, geniş topluluklar üzerindeki büyük etki gücüyle çağdaş yaşamdaki yerini almıştır.

Yaşadığımız çağa adını verebilecek değerde bir sanat olan sinemanın oldukca hızlı bir gelişim süreci olduğu gerçektir. Ancak unutulmamalıdır ki tekniğin ortaya çıkardığı bir olgu olan sinema üzerine düşünülürse; fotoğraf ortaya çıkmasaydı bugün sinemadan sözedilemeyecekti, ama fotoğraftan sinemaya geçmek önemli bir gelişme, yadsınamayacak bir atılımdır. Fotoğraf bir olayın, bir olgunun ya da nesnenin durağan görüntüsüdür. Oysa sinema fotoğrafın görüntüsüne zaman kavramını getirir ve fotoğrafın nesnelliğini zaman içinde geliştirerek ortaya bir dil çıkarır. Tartışılmaz bir gerçektir ki her sanat dalında, sanatcının kitlelere ileteceği, getireceği bir bildirisi olduğu anlamda, kendi içinde kendi araçlarıyla geliştirdiği bir dili vardır. Sinemanın dili ise diğer sanatlara göre daha değişik bir yapılanmadadır. Çünkü sinemanın anlatım olanakları diğer sanatlara göre daha zengin ve daha değişiktir. Sinemanın görsel niteliği, geliştirdiği düşüncelerle, gerçekle, gerçek yaşamla sağlam bir ilişki kurar, bu ilişkiyle de sinema «olağanüstü» diye nitelendirilen inandırma gücünü kazanır. Örneğin roman okuyucularıyla sinema seyircilerini aynı konumda düşünemeyiz. Çünkü sinema seyircileri hemen her filmi izlerken değişmez bir gösteri havası içine sokulurlar, oysa bir roman okurken aynı durum söz konusu olamaz yani roman ya da başka bir yazı okurken tüm okuyucuların aynı ruhsal durumda bulunmaları oldukca güçtür.

Sinemanın kitleler tarafından benimsenmesine etken olan koşullardan biri de coğrafi yayılma gücüyle doğru orantılı bir işlerlik kaza-

nabilmesi ve kitlelere ulaşabilme yeteneğidir.

Sinema, ortaya çıktığı ilk yıllardan hemen sonra kapitalist gelişimi içinde, üzerinde çalışanlara (yapımcılar, yönetmenler ve artistler) akla durgunluk verecek ücretleri ödeyebilen sermayesinin çok üstünde kâr getiren büyük bir endüstri haline gelmiştir. Kapitalist üretim içinde bir tüketim metaı, para getiren bir çark olarak belirlenmiştir. Oysa sinemanın geniş kitleler üzerindeki etkisi bir gerçektir ve bu nedenle de insan duyarlığının, düşüncenin, aydınlığın niteliklerini sinemaya getirmek düşüncesi gelişmiştir. Bir yandan sinemanın hızlı gelişimi içinde bu büyük çarkın dönmesini sağlamak, geniş toplulukları etkilemek, film oynatılan salonlara dlodurabilmek, tüketim mekanizmasını işletmek amacıyla, ya da idealist sanat anlayışını geliştirmek düşüncesiyle çoğunlukla da toplumun zorlaması sonucu sinema da yeni düşünceler çıkmış, belli kalıplar, klişeler oluşmuştur. Bir yandan toplumcu sinema anlayışı savaşımını sürdürmüştür. İdealist Sinemanın yanısıra, Toplumcu Sinemanın düşünsel anlayışı ve sinemasal anlatıma da gelişmiştir.

Toplumcu sinema anlayışına göre, idealist sinemada bireysel düşüncesi, bireysel zekâsı, bireysel eylemiyle anlatılan insan, Toplumcu sinemada bireysel derinliği ile evrensel bütünlüğü içinde gelişen, toplumsal ve ekonomik bir belirleme ile tarihsel değerlendirme içindedir. Toplumcu sinemada anlatılan konular hayatın içinde olan ve gelişen somut olaylarla ilgilidir. Ortaya sürülen bilinç toplumsal oluşun içinden çıkar. İdealist sinemada olduğu gibi kaderci bir anlayış yoktur. İnsan ve çevresi bir değişimin içindedir. Ya da başka bir deyişle değişir ya da bu değişimi sağlar. İnsan ve içinde bulunduğu toplum siyasal bir araca egemen, ya da egemen olana karşı gelmektedir. Toplumcu Sinemada görüntü ve ses gerçeğe bir bakış açısı getirmekte ya da gerçeğin yansıtılmasında kullanılan bir imge olmaktadır. Filmdeki sergilemede çelişkilerin aşılmasında görüntü ve ses diyalektik olarak karşıkarşıya gelirler, filmin kuruluşu içinde kişileri birbiriyle karşıkarşıya getiren, ayıran ya da bağlayan ilişkiler bu ilişkileri belirleyen ekonomik, toplumsal olgular sözkonusudur, bu olgularla seyirci karşıkarşıya getirilir. Olayların gelişmesi, sebep-sonuç arasındaki karşılıklı ilgi anlatılır ve seyircinin gelişen olayları kavramasıyla birlikte yargılamasını, yan tutmasını sağlamak amacı güdülür. Verilen bildiriyle seyircinin bildiklerini yeniden gözden geçirmesine ortam hazırlanır ya da yeni düşünceler seyirciye sunulur ve seyircinin değiştirilmesine, ileriye götürülmesine çalışılır. Kısacası Toplumcu sinema, daha iyiye, daha aydınlığa doğru insanın gelişimine hizmet eden sanat anlayışını geliştirir.

ERKUT TANRISEVEN
SİNEMATEK

BAŞLARKEN

ODTÜ'de okuyan 12 000 Üniversite öğrencisi olarak bizlerin görevi «diplomayı» almak için çalışmakla bitmiyor. Ülkemizin gelişimine paralel bir şekilde kendimizi geliştirmek ve varolan toplumsal sorunların içinde yoğrulup bunlara çözüm aramada öncülük etmek, temel görevlerimiz arasında olmalıdır. Üniversitemizin çeşitli olanaklara sahip bir teknik Üniversite yapısında olması bize bu konuda birçok kolaylıklar sağlayabilmektedir. Bu ortamda kişilerin veya kurumların yapacağı değerlendirmelerin ülke sorunlarından bağımsız olamayacağı da bir gerçek. Bizler ODTÜ Oyuncuları adı altında, bir yıldır çalışmalarımızı bu planda sergileyen bir kulüp olarak karşısındayız. Şimdiye değin Üniversitemizde ÖTK örgütlülüğünde geliştirilen etkinlikler de zaten bu anlamda tanımlandı. Çıkarılan dergide bu çalışmaların zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıktı. Dileğimiz derginin içerdiği konuların yaygınlaştırılması ve ülke sorunlarının ekonomik, siyasi ve sanatsal anlamda çözücü niteliğe büründürülmesidir. Kulüp olarak şimdiye değin süregelen çalışmalarımızı sıralamadan önce Tiyatro konusundaki görüşlerimizi kısaca açmaya çalışalım. Ayrıca derginin daha sonraki sayılarında şu anda genel olarak değindiğimiz sorunları teker teker açmaya çalışacağımızı şimdiden duyururuz.

Ülkemizde Tiyatronun amacı iki yönlü olmalıdır. Birincisi ülkenin içinde bulunduğu süreci iyi tesbit edip çelişkilerini bulmak ve o sürece hizmet ederek çözüm yöntemlerini bulmada öncülük ederek devrimci mücadelede yer almak. İkincisi ise halka götüreceği mesajları en iyi biçimde verebilmesini sağlayacak ögeleri tesbit edebilmek ve bütün bunların ışığında diyalektik tiyatroyu sergileyebilmek.

Tiyatro konusunda yazılan, çizilen ve söylenen şeyler genellikle tanımlarla başlar, tanımlarla sürer gider. Tiyatro olayında birtakım sorunların olduğu apaçıktır ama bu sorunların üzerine yeterince gidilmez. Yapılan tartışmalar somut çözümler getirmekten uzak bir biçimde geçer. Oysa bizim gibi az gelişmiş ülkelerde, sorunların üzerine daha yoğun ve ivedilikle gidilmesi gerekmektedir. Kültürel etkinliklerin yo-

gün olarak gözlemlenebildiği, kendini hissettirebildiği ülkemizde sorun bunların örgütlenebilmesinde yatmaktadır.

Halkı uyutan emperyalist zihniyetin yardakçılığını yapan örgütlenmeler dışındaki kurumlar ancak bu kültürel etkinliklerin örgütlenmesi görevini yerine getirebilirler. Bugüne kadar bu yapılanmanın oluşumu ve tiyatronun halka götürülmesi olayı ülkemizde çok yanlış bir biçimde ele alındı. Açıktır ki halka sanat dolayısıyla tiyatroyu götürmek, bunları büyük kentlerden Anadolu'ya taşımak değildir. Çeşitli kentlerde turnelere çıkmak, yadsınamayacak yararlı girişimlerdir. Fakat tiyatronun değişimini sağlayacak, sorunlarına ışık tutacak yeterli bir çözüm olmaktan da uzaktır. Hele Tiyatronun en önemli ögelerinden biri olan oyun - seyirci ilişkisini ele alırsak şimdiki yöntemin sakıncaları ve eksiklikleri de ortaya çıkar. Ülkemizde tiyatro anlayışı ve kültürü politik, ekonomik olanaksızlıklara karşın belli bir düzeye gelebilmiştir ve işlenmeye açık, belli bir kültür almaya yatkın, henüz emperyalist kültürün üzerinde etkinleşemediği büyük bir halk kitlesi vardır. Tüm sanat dallarının amacı örgütlü bir biçimde halka ulaşmak olmalıdır.

Bu söylediklerimiz ışığında ülkemiz tiyatrolarına bir göz atarsak karşımıza çıkan tablo şu oluyor. Devlet Tiyatroları önceden hazırlanan program gereğince oyunlarını sergiler ve yurt içi gezilerini sürdürürler. Son aylarda kendilerinde bir kıpırdanış gözlenen Devlet Tiyatroları yapmak istedikleri atılım ve yenilikleri politik sınırlamalar içinde gerçekleştirememenin rahatsızlığını duymaktadırlar. Devlet Tiyatrolarının geçmiş dönemlerde üzerinde ısrarla çalıştığı «Bölge Tiyatroları» nın önemi bu rahatsızlığı kırmak yönünde önem kazanmıştır, sanıyoruz.

Özel tiyatrolara gelince onlar da genellikle gişelerini öngörürler çalışmalarında, ama buna zorunludurlar da. Yılda bir iki kez büyük kentlerden yurt içi gezilerine çıkarlar. (ki bunların sayısı da çok azdır.) Sonra halka gitmenin mutluluğu içinde dönerler. Oysa akıllarından küçük kırsal yerlerde tiyatro olayını yaratmanın öncülüğünü yapmak geçmez çünkü bunu düşünmekten yoksun bırakılmışlardır. Sergiledikleri yapıtlar kaliteli, estetik yönden değerli olabilir fakat belli kısıtlı bir zümreye seslenmekten öteye gidememektedir. Yalnız şunu hemen belirtelim ki bu toplulukların öznel hedefleri çok olumlu yönde olabilir, ama gözlenen şey açıktır.

Amatör tiyatro toplulukları ise tiyatro olayındaki, başta değindiğimiz ikili amacı her yeni deneyimden sonra kendini aşarak yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Amatör ruh ve bilinç gerçek anlamda anlaşılır ve uygulanırsa gerçekten büyük bir mutluluk ve mücadele kaynağı

olmak durumundadır. Hiç bir kişisel çıkar gözetmeyen amatörler gerçekten de bu işi kotarabilme yolunda yavaş, fakat emin adımlarla yürümektedirler. Ve ülkemizin değişen koşullarında mücadelelerini en geniş boyutlarıyla yürütme azmindedirler. Amatör tiyatroların başlıca sorunları metin, oyunculuk ve yönetmen çemberinde yoğunlaşmaktadır. Devlet Tiyatroları ve özel Tiyatrolar oyunculuk ve sahne tekniği sorunlarını halletmelerine karşın amatör tiyatrolarda bu karşımıza büyük bir sorun olarak çıkmaktadır.

Yukarıda amaç ve görevlerini sıraladığımız Tiyatroyu uygulamada bugüne kadar klüp olarak yaptığımız şeyler içinde 1978 yılında düzenlediğimiz Tiyatro Şenliği kaplar. Bu şenlik hem amatör tiyatroların arasındaki organik bütünlüğü, karşılıklı kültür - deney alışverişini sağlamak, hem de amatörlerin oyunlarını kamuoyuna sergilemeye olanak hazırlamak, bunun yanı sıra kendi içindeki yapılanmalarını sağlamlaştırmak amacını güdüyordu. Giderek ülke içinde değişik birimlerde ve olanaklar elverdiğince bunu yaygınlaştırmak ve bu görüşten hareketle ülkemiz Tiyatro sorununa belli anlamlarda çözüm getirebilme yönünde geçen yılki şenliğin geleneksel bir tekrarı haline gelen Amatör Tiyatrolar Şenliği 24 Nisan - 7 Mayıs tarihleri arasında yinelenecektir. Bu sene on bir topluluğun katılma istemi (Aslında bu rakam daha fazlaydı ama elimizdeki olanaklar şimdilik bu kadarına izin veriyor.) şenliğin kapsamının genişletilmesinin açık bir kanıtıdır. Ayrıca kulüp olarak Epik Tiyatro, Devrimci Tiyatro, Amatör Tiyatro kavramları arasındaki ilişkiler amatör tiyatroların sorunları, örgütlenmeleri konusunda bilimsel çalışmalara girmiş bulunuyoruz. Dileğimiz bu konuda da halkımıza yararlı olabilmektir. Bu çalışmalarımızda gereken ilgiyi arkadaşlarımızdan, yetkin kişilerden ve basından bekliyoruz.

İlk ODTÜ - Sanat ve Kültür dergisi çıkarken, ODTÜ öğrencisi, öğretim üyesi ve işçisiyle buna sahip çıkalım ve mücadelemizi daha da yükseltelim.

Tiyatro Kulübü

SPOR VE İNSAN

Kısaca «vücut ve us yetilerini geliştirme uğraşı» şeklinde tanımlıyabileceğimiz spor, bilim, sanat, hukuk, din vb. gibi bir üst yapı kurumudur. Üretim çalışmasının bütünüyle kol gücüne dayandığı ilkel komünal toplum ile köleci toplumda insan en önemli üretim aracıydı ve üretim sürecinde belirleyici bir rol oynuyordu. İnsanın yaşam savaşındaki başarısı, bedensel gücünün yetkinliğine bağlıydı. Bedensel gücünü geliştirmeye zorunlu olan insanın, üretim sürecine hazırlanırken yaptığı, üretim çalışmalarının öykünmesi sayabileceğimiz hareketler, spor uğraşının kaynağıdır.

Toplumsal ve kültürel gelişim süreci içersinde, spor, toplumun alt yapısının bir yan ögesi durumundan çıkıp, bağımsız bir üst yapı kurumu niteliği kazandı. Bu bağımsızlaşmayla birlikte kendine özgü soyut bir öğreti oluşturdu.

Sporun bu öğretisine, göre: insan vücudunun çeşitli beden devinimleriyle geliştirilmesi sonucu varılan bedensel yetkinlik, kişiye ruh sağlığı da kazandırır.

Bütün üst yapı kurumları gibi sporunda sınıfsal bir işlevi vardır. Sömürüye dayanan sınıflı toplumlarda spor, siyasi iktidarı elinde tutan, egemen sınıfların emekçi halk üzerindeki baskı ve sömürülerini sürdürmenin bir aracıdır. Sömürü düzenine yönelen kendiliğindenci tepkilerden ve devrimcilerin önderliğinde verilen iktidar mücadelesinden halkı uzak tutabilmek için egemen sınıflar sporu bir afyon olarak kullanırlar.

Özellikle kitlelerin dışında gerçekleştirilen profesyonel sporlar, süper boyutlara ulaşan reklamlarıyla kitlelerin tüm ilgisini spora çekme amacını güder. Kitlelerin düzene duyduğu tepki, halkın ilgi duyduğu ve kendisiyle özdeşleştirdiği tek tek sporcuların yada takımların kazandığı başarılarla yumuşatılsın istenir.

Egemen sınıflar, ülkemizde özellikle halkımızı pasifleştirmek için en kolay en elverişli spor dalı olan profesyonel futbola ağırlık vermişlerdir.

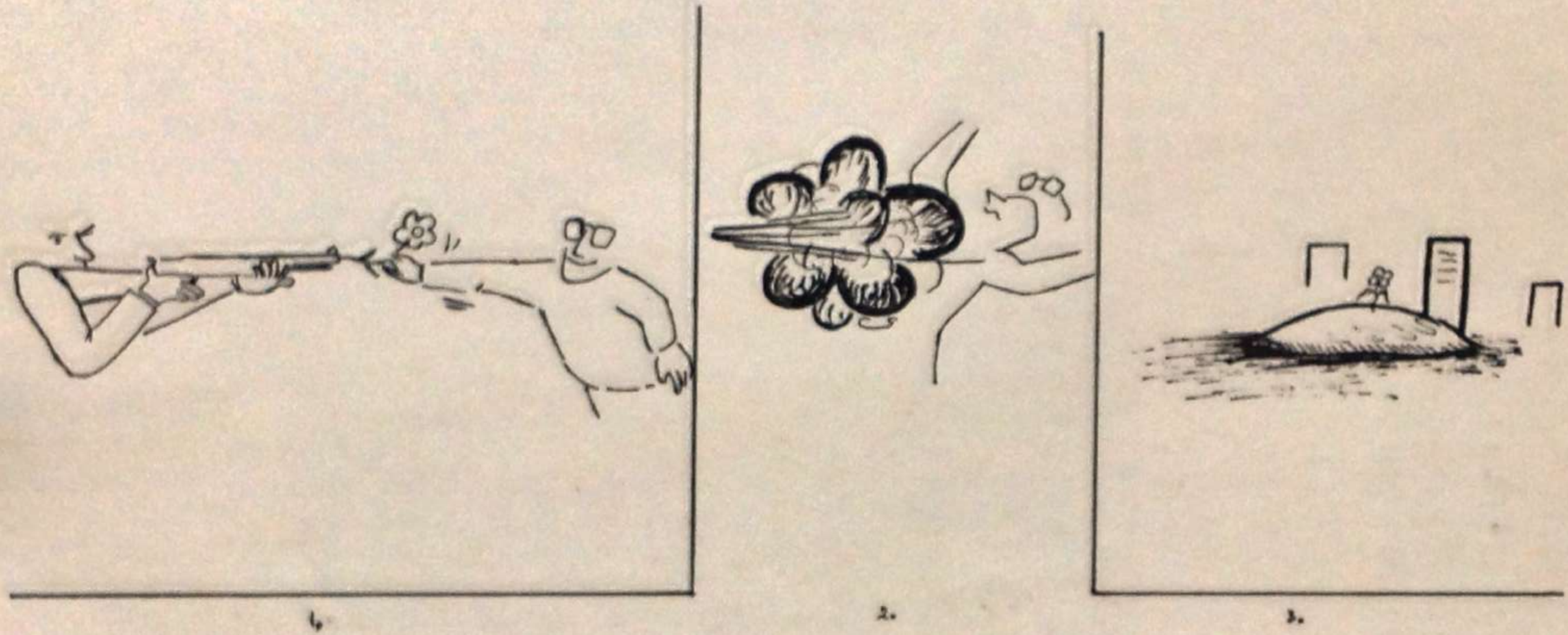
Ayrıca bütün ilgileri spora çekilmiş kitleler, spor malzemeleri üreten kapitalistler için yağlı bir pazardır ve tüketim toplumları oluşturulmasında, spor tüketim tutkusunu yaygınlaştırmanın araçlarından biri olarak kullanılır.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde, emperyalizme bağımlı, yarı sömürge ülkelerde asla raslayamadığımız, birtakım kitle sporu olanakları görülür. Ancak bu ülkelerde gerçekleşen kitle sporları egemen sınıfların çıkarı doğrultusundadır: Fiziksel olarak güçlü kişiler, sömürü düzenine karşı olmadıkları sürece kapitalizm için daha caziptirler. Öbür yandan ise; gerçek proleterler ve yabancı işçiler söz konusu olanaklardan yeterli derecede yararlanamamaktadırlar.

Her konuda halkın çıkarlarını ön planda tutan devrimciler, sporu, burjuvazinin halkı yozlaştıran bir araç olarak kullanmasına izin vermezler. Kitle sporu yoluyla, bütün halkın fiziksel ve ruhsal sağlığını geliştirmeyi amaçlarlar. Halkın emperyalizme ve faşizme karşı mücadelesinde daha güçlü, daha etkin olmasını sağlamak için sporu bir araç haline getirirler.

Kuşkusuz, uzun vade de geleceğin sosyalist insanının yaratılmasında çağdaş ve bilimsel bir spor eğitiminin önemli bir yeri olacaktır.

SPOR KOMİTESİ

AYDINLARIN RÜYASI VE GERÇEK

R.E.

Meğer
Müşkil işmiş hürriyet
Savunmayla yetmiyor
Bir başka sevda!

ENVER GÖKÇE

